

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
4/2015
31. január 2015

L'udovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

OTEC JE OTCOM
A MAMA MAMOU
Strana 4.

SVET SA OCITOL
NA PRAHU VOJNY
Strana 5.

PROFESORKA EMÍLIA HRABOVEC
OTVÁRA Vatikánske archívy
Strana 6.

HISTORIK ANTON HRNKO
O POLITICKOM MARAZME
Strana 7.

ZACHYTL SLNKO V SIETI
AJ KRÁŠU (FILMOVEJ) TMY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Sú krajiny ako Švajčiarsko, v ktorých je referendum bežným nástrojom na uplatňovanie moci občanov v štáte. Na Slovensku je nevyhnutné potvrdiť referendum vstup do štátneho zväzku s iným štátom alebo o vystúpení z tohto zväzku. Ale referendum sa môže rozhodnúť aj o iných dôležitých otázkach verejného záujmu. Je verejným záujmom, aby sa zachovala identita národa? Ako pre koho.

Niekoľko ľudí, iní menej si uvedomujú, že Európa, Slovensko nevytvárajúc, vyrástla na kresťanských hodnotách. Aj naša ústava je koncipovaná v zmysle cyrilo-metodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy. Už som raz zdôraznila na stránkach SNN, že v zabúdaní je zánik. Ak Európa zabudne na svoje kresťanské základy, zanikne. Azda aj preto európske obyvateľstvo s nádejou pozerá na Slovensko a s napätím očakáva výsledok referenda. Ako odpovieme? Ako ombudsmanka Jana Dubovcová, ktorá bude hlasovať trikrát nie? Dokonca predčasne spochybnila referendové otázky a podsunula im náboženský a ideologický charakter. Ak máme pamätať na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov v zmysle ústavy, potom si treba položiť otázku, prečo je vo funkcii ombudsmanky človek, ktorý neuznáva Ústavu SR?

V súvislosti s referendom sa do zjavného rozporu dostali dve inštitúcie: RTVS a Kancelária verejného ochrancu práv. Kým deň pred konaním dŕhového Pride-u viala na kancelárii ombudsmanky Dubovcovej dŕhová zástava, moderátorka RTVS sa dostala do nemilosti vedenia televízie preto, že sa objavila ako tvár referenda o ochrane detí a rodiny. Dubovcová i Žembová vyjadrili svojím postojom svoj svetonázor. Ibaže Dubovcovú nikto nepranieruje – na rozdiel od Žembovej. Ak sa v referende jasne vyjadríme za zachovanie svojej identity a nepoviem trikrát áno, nebudeme potrebovať ani islam, aby sme sa stali cudzincami v Európe.

Eva ZELENAYOVÁ

Charakterová poddajnosť slovenských médií sa ukázala v úplnej nahote Vnucujú, čo si majú ľudia myslieť a ako vidieť

Ján ČERNÝ – Foto: archív SNN

Prezident SR Andrej Kiska poukázal na to, že predstavitelia cirkví a náboženských spoločností na Slovensku môžu nenahraditeľne povzbudzovať a apelovať na ľudskosť každého človeka. „Myslím, že od vás spoločne ľudia najpresvedčivejšie prijímajú aj šírenie vzájomnej úcty a rešpektu k inému názoru alebo vierovyznaniu,“ adresoval im v Prezidentskom paláci.

Povzbudzovať a apelovať na ľudskosť každého jedného človeka, šíriť vzájomnú úctu a rešpekt k inému názoru je úlohou žurnalistiky vari ešte od čias Samuela Langhorna Clemensa, Egona Erwina Kischu či dokonca aj priekopníka bulvárnej žurnalistiky Josepha Pulitzera. Podľa hovorca Aliancie za rodinu Petra Kremského však médiá na Slovensku ľudom hovoria, čo si majú myslieť, ako sa majú na veci pozerieť. „Hovorí to o nízkej úrovni vyspelosti médií a nízkej úrovni pochopenia demokracie.“

■ ALIBIZMUS POSTOJOV

Fantómová „druhá strana“. Televíziám chýba ochota, aby uverejnili reklamný spot Aliancie za rodinu. Čo im chýba, keď uverejňujú iné spoty? Kto kde určil, ako vyzerá „druhá strana“? Veď ak je tým myslený každý, kto je proti zmyslu februárového referenda, môže v ňom demokraticky vyjadriť svoj názor. Je len veľmi málo politikov, ktorí to takto jednoznačne odkázali voličom. Marek Maďarič či Igor Matovič sa vyjadrili jasne. Prvý odkázal, že sa zúčastní na referende a bude hlasovať dvakrát áno a raz nie. Druhý zas bude hlasovať trikrát áno. Oboch si možno vážiť za postoj. Naopak, dokonca, aj mnohí predstavitelia „kresťanských“ strán, s výnimkou KDĽ, odkazujú svojim priaznivcom, že im nič neodkazujú.

Ideologicky ju formujú nedospelí novinári v nedospelých mé-

diách v správe „poslušných“ riaditeľov a šéfredaktorov. Len dospelý a svojprávny občan si naplno uvedomuje, že Ústava Slovenskej republiky je položená na základoch základných ľudských práv a slobôd, medzi ktoré patrí aj sloboda prejavu. Na mnohé médiá je vyvíjaný nátlak, aby neotvárali celospoločenskú diskusiu, ktorú mal iniciovať spot Aliancie za rodinu.

„Nie sme politickou stranou, sme občianska iniciatíva viac ako sto deviatich občianskych organizácií, a preto sa na nás nevzťahujú ustanovenia o politickej reklame,“ vysvetlil Anton Chromík za Alianciu za rodinu a dodal: „Takéto zastrašovanie médií sa musí skončiť, a preto o takto vážnej otázke slobody prejavu a jej obmedzenia musí rozhodnúť súd.“

■ (NE)DEMOKRACIA

Andrej Kiska vyslovil želanie, aby spôsob, akým ľudia dospejú k výsledku hlasovania, nech by dopadol akokoľvek, nezanechal rany na ľuďoch, na schopnosti diskutovať a počúvať sa navzájom. „Aby sa argumentovalo úctivo a pravdivo, aby sme nevyšli z referenda rozdelení na nepriateľské tábory. Aby sa pre túto tému dokonca nerozpadávali priateľstvá,“ vyzval. Žiaľ, zostal – aspoň nateraz – nevy počutý. Jeho výzva nebola dostatočne autoritatívna ani pre správcu komerčného, ale ani pre správcu verejnoprávneho média. Paradoxne, v slovenskom

Atmosféra na predreferendovom mítingu Aliancie za rodinu

diskusnom internetovom priestore sa dajú nájsť statusy, v ktorých zástancovia i odporcovia referenda a otázok v ňom naozaj diskutujú. Napríklad aj takto: „Referendum je najvyššia forma presadzovania demokracie – vôle väčšiny – a ako

také by malo mať povinnú účasť. Potom by sa pravdivo ukázalo, aký názor na danú problematiku naozaj občania majú.“ Je pokrytecké a slabošké referendum bojkotovať a potom sa biť do prs, že protistrana neuspela.

3 OTÁZKY PRE:

Petra KREMSKÉHO, aktivistu referenda Aliancie za rodinu

Pravda a láska nakoniec zvíťazia, len kedy?

• Ako vnímate nejasné a opatrné posolstvá mnohých popredných politikov občanom a svojim voličom, ako by sa mali postaviť k referendu o rodine?

Politici zvyčajne svoje postoje nezakladajú na hodnotách, ale na tom, či to posilní alebo oslabí ich politické postavenie. Mnohí z nich sú preto zneistení našou iniciatívou zdola. Na jednej strane majú veľa vplyvných známych z liberálnych kruhov, ktorí podporujú homolobby, na druhej strane cítia, že ak by sa otvorene postavili proti podpore rodiny a referenda, stratili by voličov, ktorým tieto hodnoty ležia na srdci. Zaujali preto vyčkávaciu taktiku. Niektorí

sa však postavili k referendu poctivo a jasne ho podporili alebo odmietli, čo si vážime.

• Považujete slovenský mediálny priestor za slobodný?

Do určitej miery áno, ale je silno pod vplyvom liberálne zmýšľajúcich bratislavských elít, takzvanej kaviarenskej smotánky. Tá pôsobí vo väčšine médií tak, že obmedzuje priestor názorom, ktoré sú jej cudzie, a uprednostňuje vlastné a blízke postoje. Úlohou médií je však dať rovnaký priestor obidvom názorom a nechať čitateľov alebo divákov, aby si z nich utvorili vlastný. Mnohé slovenské médiá preto zjavne nie sú slobodné.

Ešteže existuje internet a sloboda v ňom.

• Myslíte si, že naša spoločnosť po štvrtstoročí dospela k tomu, že by sa vízia o tom, ako „pravda a láska víťazia nad ľžou a nenávisťou“, mohla začať naplňovať?

Táto vízia sa už naplňa, pretože pravda a láska vždy zvíťazia, len si na to treba počkať. Lož a nenávisť zo strany odporcov referenda sú práve v posledných dňoch v médiách už také zjavné, že práve naopak ľudí povzbudzujú ukázať, že si nenechajú nahovoriť klamstvá a budú si stáť za vlastným názorom.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK
Foto: autor

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 5/2015
SI PREČÍTAŤE

■ Slovenský právnik, publicista a vlastenec J. Chovanec sa dožíva osemdesiatich rokov
■ Otvorí vláda Slovenskej republiky z dôvodu nízkych prvých dôchodkov opäť druhý pilier?
■ Predsedníctvo MS navrhlo udeliť Zlaté medaily MS T. Winklerovi a I. Stadtruckerovi

Referendum a ústavná ilúzia

Roman MICHELKO

V súvislosti s pripravovaným referendumom o rodine treba si uvedomiť zopár skutočností. Predovšetkým, dnešné nastavenie referenda v našom ústavnom systéme na jednej strane vytvára ilúziu, že občania majú šancu vyjadriť sa k zásadným otázkam prostredníctvom inštitútu priamej demokracie, na druhej strane však nevyhnutnosť päťdesiatpercentnej účasti de facto dokonale chráni zastupiteľskú demokraciu (rozušnej partokrácii) pred hlasom ľudí. Ak si uvedomíme, že na parlamentných voľbách, ktoré sú aspoň čo do volebnej účasti najdôležitejšie, sa nezúčastní viac než päťdesiat až päťdesiatšesť percent voličov, je potom jasné, že dosiahnuť platnosť referenda je prakticky nemožné.

Vysvetlenie je jednoduché. Tých päťdesiatšesť alebo päťdesiatšesť percent je suma ľudí, ktorá je vôbec ochotná čo len raz za štyri roky venovať sa hoc len na pár minút politike alebo inak veciam verejným. Týchto päťdesiatšesť alebo päťdesiatšesť percent v sebe zahŕňa celé politické spektrum od extrémnych liberálov či libertariánov až po fundamentalistických konzervatívcov, od kovaných komunistov až po extrémnych neoliberalov. To potom logicky rezultuje do správania, keď slabšia strana sporu prichádza s taktikou ignorovania referenda. Cieľ je jasný, znefunkčniť referendum tým, že bude pre nízku účasť vyhlásené za neplatné.

Od vzniku Slovenskej republiky sme mali už vyše desiatky referend a všetky, až na jedno (o vstupe do

EÚ), boli neplatné. Pritom v otázke vstupu do EÚ v zásade spor nebol, aspoň nie v tom zmysle, že by proti sebe stáli dve približne rovnako veľké skupiny stúpcov či odporcov. Okrem toho dodnes sú vážne pochy-

KOMENTÁR

nosti o skutočnom výsledku tohto referenda. Každopádne, volebné (či referendové) moratórium bolo hrubo porušené živým vystúpením vtedajšieho predsedu parlamentu Pavla Hrušovského v rozhlase, v ktorom dve hodiny pred skončením referenda horúčkovo vyzýval na účasť. V tom čase do päťdesiatpercentnej účasti chýbalo skoro osemnásť percent. Predstava, že jeho mobilizácia bola taká úspešná, že čo sa nestihlo za dvanásť hodín, sa zázračne poda-

rilo vďaka jedinému rozhlasovému apelu, je viac ako pochybná.

Ostatné referendá, ktoré skutočne rozdeľovali spoločnosť, napríklad to o zákaze privatizácie strategických podnikov, o preskúmaní pôvodu peňazí pri privatizácii či o predčasných voľbách v čase najbrutálnejšieho bašovania Dzurindovej vlády, mali účasť od desať do tridsaťšesť percent. Najvtipnejšie na tom boli potom interpretácie referenda. Strana, ktorá akoby zvíťazila, prehlasovala, že väčšina voličov jej dala za pravdu a politici by mali takto vyjadrenú vôľu brať na vedomie a aj konať podľa toho. Porazení zase vyhlasovali, že voliči hlasovali nohami a že nepristali na takúto priehladnú a falošnú hru.

Už aj dnes, keď je viac-menej jasné, ako referendum o rodine dopadne, sme svedkami vyhlásení typu, že o ľudských právach sa nehlasuje a že teda voliči budú aj teraz hlasovať nohami, čím dajú za pravdu odporcom referenda. Je teda namieste otázka, či nenastal čas začať vážne debatovať o tomto inštitúte v zmysle reálneho sfunkčnenia, teda znížiť kvórum na uznanie

jeho platnosti – napríklad na tridsaťpäť percent. Samozrejme, v čase, keď je už všetko rozbehnuté, je táto debata pre toto referendum pasé.

O tom, že to nebude cesta ľahká ani krátká, svedčia reakcie politikov. Do istej miery je to aj logické. Inštitúti priamej demokracie sa oklieštuje moc zvolených politikov. A sotva čoho sa politici ťažšie vzdávajú než moci. Nehovoriac o tom, že diskusia k niektorým referendám (napríklad o vyhlásení predčasných volieb) sa viedla v duchu, že je to len veľmi drahý prieskum verejnej mienky, ale že v zásade ani výsledok referenda ich (teda politikov) nezaväzuje k tomu, aby hlasovali podľa jeho výsledku. To je skutočne problém, pretože podľa ústavy si poslanec mandát vykonáva podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia a za nijaké hlasovanie v parlamente nie je možné ho stíhať. Je teda najvyšší čas otvoriť vážnu diskusiu nielen o potrebnom kvóre na uznanie platnosti referenda, ale aj o tom, aby v prípade úspešnosti bol jeho výsledok automaticky publikovaný v zberke zákonov a nebol tak vystavený svojvôli poslancov.

Kde sa končí osobná sloboda

Ján ČOMAJ

Udalosti vo Francúzsku na začiatku roka 2015 – dva krvavé útoky na redakciu zábavného časopisu Charlie Hebdo a na obchod s kóšer potravinami pre obyvateľov židovského náboženstva – právom rozhorčili svet a vyvolali vlnu masových protestov. Pochod, aký šiel v druhú nedeľu po Novom roku krížom cez Paríž, nemá mohutnosťou, dĺžkou a počtom svetových štátnikov páru. Brutálny islamizmus, bezohľadné násilné šírenie moslimskej viery v afrických štátoch, džihád bez zľutovania, pravidiel a ohľadu na život žien a detí, nekonečná občianska vojna v Sýrii, nivočiaca samých seba, a k tomu masové vraždenie Boko Haram v subsaharskej Afrike a totálna bezohľadnosť bojovníkov za „islamský

šťát“ – to človeka desí. A nijaká cesta z pekla sa nerysuje.

Spôsoby teroristov a celých armád džihádu sú také otrasné, že ich nemôže ospravedlniť nijaké správanie sa západného sveta, ani americké

POZNÁMKA

dirigovanie tzv. arabskej jari, ani ruské miešanie sa niekde v moslimskom Zakaukazsku. Napriek tomu rozumný človek musí hľadať príčinu aj v totálne nerozumnom vražednom šírení, tak ako sa psychiater usiluje odhaliť príčiny chorobného správania sa svojho pacienta, lebo bez toho nič nezmôže.

Švédsky orientalista Ingmar Karlsson sa zamýšľal nad príčinou už na samom začiatku súčasného

hororu: „Terorizmus je chorobná zbraň biedy a národného útľaku. Ak chceme žiť v bezpečí, nestačí vysekať kvety zla, ale zaoberať sa pôdou, z ktorej terorizmus vyrastá. Ak budeme na terorizmus útočiť hrubou silou, zasejeme dračie zuby!“ K tomu sa prikláňa aj dlhoročná riaditeľka britskej výzvednej služby MI5 Stella Remingtonová vo svojej autobiografii Verejné tajomstvo: „Vojnu proti terorizmu nemožno vyhrať, kým nebudú odstránené jeho príčiny, teda kým sa svet nezbaví krívd.“

Karikaturisti majú pravdaže právo – ako v demokracii každý umelc – na slobodu prejavu. O tom niet pochyb. Lenže každá sloboda, aj sloboda názoru, aj sloboda prejavu, sa končí tam, kde sa dotýka slobody toho druhého. Na to sa často zabúda.

V Nemecku žijú asi tri milióny moslimov, ktorí sa k svojmu vierovyznaniu verejne hlásia – väčšina je z radov tureckých prisťahovalcov, ktorí sem prichádzali už pred polstoročím za prácou. To Nemci musia rešpektovať. Vo Francúzsku je moslimov ešte viac, najmenej päť miliónov, zostalo tu žiť veľa Alžírčanov, Tunisianov a Maročanov – obyvateľov krajín – ktoré boli kedysi francúzskymi kolóniami, a rokmi sa prisťahovali ďalší aj z iných končín, kde islam dominoval. Celé marseillské prímorské štvrte sú už arabské. Je teda celkom prirodzené, že necitlivé, často až vulgárne karikatúry Mohameda v časopise Charlie Hebdo ich urážali. Neboli sami. Aj kresťanov tento časopis, čo si razom zdvihol náklad stovadsaťnásobne, zo šesťdesiatšesť na vyše sedem miliónov, hlboko urážal, pripomeňme karikatúrne výjavy z intimného života Márie a Jozefa, plné odporného sexu, alebo stvárňovanie Stvoriteľa a Ježiša Krista ako homosexuálov pri súložii... Otravné!

Je to azda prejav slobody?

Sloboda sa končí tam, kde sa začína sloboda druhého.

SPOZA OPONY

Udalosti tohto roka sa dlho pripravovali – je to rok Štúrovej dvestoročnice. Jedným z vyvrcholení bude vedecká konferencia o diele Slovanstvo a svet budúcnosti. Jedna taká konferencia už bola krátko po prelome do nových čias. Pokiaľ sa dobre pamätám, išlo aj o to ukázať nečasovosť tohto Štúrovho odkazu. Konferenciu pripravujú v pamätnej starej budove Národnej rady Slovenskej republiky. Je na nej tabuľa s historickým citátom Vladimíra Mináča, ktorá vyvolala toľko politického rozruchu. To svedčí len o jednom. Aký živý je dodnes spor o Štúra. Dvestoročnica Štúra a štúrovcov sa deje v novej medzinárodnej situácii. To jej dáva osobitý význam.

Osobitné je to však pre nás. Pripomenie nám to aj fakt, že „súčasťou kultúrnych a spomienkových akcií nielen na regionálnej a celoslovenskej úrovni, ale aj v zahraničí bude i pripomenutie stosedemdesiat

rokov od vydania prvého čísla Slovenských národných novín. Tie sa stali nielen politickou tribúnou pokrokových demokratických názorov Ludovíta Štúra

sám národ. Vo veľmi dobrej – v eliášovskej – úprave ho vydalo Združenie slovenskej vzájomnosti. Skvie sa tam citáť o Štúrovi: On zobudil zo sna

deckým súsoším Márie Terézie vystaveným priamo na dunajskom nábreží. Petícia požadovala „návrat monumentu Márie Terézie na pôvodné miesto

ČSR. Všetko malo, ako inak, samozrejme politický podtext. Na zhromaždení na zachovanie súsošia štúrovcov sa o. i. zúčastnil aj Robert Fico, pod slovenskými a matičnými zástavami zneli matičné piesne, recitovala Eva Kristinová. Dnes vidno – nebol to návrat do 19. storočia, ale naopak zápas za štúrovský odkaz. Ten prežil dvesto rokov. Má byť podnetom identity naďalej. Najmä v tej Európe, kde stroskotala politika multikultúrnosti. Dedičstvo by malo žiť naďalej. Pokiaľ ide o terajšie noviny – SNN, je to aj časť zápasu o slobodu slova a pokrokové demokratické názory. To všetko je práve dnes prepotrebné. Uznesenie č. 666/12 oznámené Matici 9. júla 2012 o „nesúhlase mestského zastupiteľstva s premiestnením súsošia štúrovcov a súhlasom so zachovaním na pôvodnom mieste“ svedčí o tom, že nie všetko slovenské je samozrejme. Bez občianskej aktivity, ktorú vtedy vyvinuli matičiari, by dnes bratislavské Námestie L. Štúra mohlo vyzerať aj inak.

Prečo treba hovoriť o petíciách

Dušan D. KERNÝ

a jeho stúpcov, ale aj šírením nového spisovného jazyka, a to aj prostredníctvom literárnej prílohy Orol Tatranský“. Tak to okrem iného pripomenul na prahu roka minister kultúry.

Je to záväzok, najmä keď sa verejne konštatuje, že aktivity samotného ministerstva nestačia v burcovaní záujmu čitateľa na Slovensku. Dobré je mať na pamäti aj to, čo nám pripomína pamätný plagát, ktorý zostavil významný vedec a matičiar Michal Eliáš pod názvom Za osud národa je zodpovedný

národ svoj a zoral úhor neúrodný, ku cti priviedol jazyk rodný...

Nemalo by upadnúť do zabudnutia, že to boli práve matičiari, ktorí bránili Štúra v akcii pred tromi rokmi. Vtedy išlo o súperenie na pôde bratislavskej samosprávy. Mestské zastupiteľstvo v júni roku 2012 malo totiž na stole dve petície. Jedna bola protestom proti premiestneniu súsošia štúrovcov z Námestia Ludovíta Štúra. Druhá, podporená nielen podpismi, ale aj nie nepôsobilou atrakciou – zmenšeným jaz-

a dôstojný presun súsošia štúrovcov na Námestie Slobody“. Štúrovci teda mali „dôstojne“ skončiť tam, kde bolo po roku 1989 odstránené súsošie Klementa Gottwalda.

Je azda ešte v živej pamäti mediálny, verejný a politický rozruch okolo tejto akcie. Matičná petícia bola vlastne reakciou na pokus vrátiť jazdeckú sochu Márie Terézie a jej sprievodu v dobových, teda uhorských mentiekach do stredného rušného námestia. Odstránili ich po vzniku prvej

SEBAOBRAHA

Stalo sa to, čo už dlhšie viselo vo vzduchu. Rekordná pokuta jeden milión eur, ktorú pred pár týždňami dostal reťazec Tesco za prevádzku v Partizánskom, je na prvý pohľad možno veľmi prísna. Štát však už dávnejšie avizoval, že ak sa pomery v našich obchodoch nezlepšia, siahne v záujme ochrany spotrebiteľa aj po takýchto nástrojoch. Pokutovaná obchodná sieť je u nás najväčším hráčom, ale takúto sumu pocíti aj ona, najmä ak má veľké problémy aj jej materská základňa vo Veľkej Británii. Rekordnú sankciu považujú analytici za preventívnu a odstrašujúcu, pretože má slúžiť ako výstraha aj pre ďalšie obchodné reťazce.

Rekordná pokuta

Ako povedal minister hospodárstva Ľubomír Jahnátek, ministerstvo v roku 2012 vykonalo v obchodoch s potravinami 51 981 kontrol, z nich 14,3 percenta ukázalo nedostatky. V roku 2014 to už bolo 56 705 kontrol, z ktorých 12,6 percenta odhalilo negatíva. Priame pokuty udelené v rámci kontroly bez správneho konania udelili v roku 2012 vo výške 86 486 eur a v roku 2014 vo výške 80 596 eur.

Pribudol však počet správnych konaní. V roku 2012 sa riešilo 2 143 konaní v celkovej sume 1 milión 365 tisíc eur. V roku 2014 to už bolo 3 103 správnych konaní v sume vyše desať a pol milióna eur. V roku 2014 na mieste zistené nedostatky mali častejšie závažný charakter a nebolo možné ich riešiť priamo pokutou, ale museli sa riešiť cez správne konanie.

Ako povedal člen predstavenstva Zväzu obchodu a cestovného ruchu Martin Katriak, dozor nad kvalitou potravín treba vykonávať pravidelne a cielene. „Napokon, veď aj samotné obchodné reťazce si robia svoje vlastné monitorinky. Určite je však potrebné, aby kontroly vykonávali aj štátne organizácie. Tie totiž majú objektivný a neskreslený pohľad na danú problematiku, ak to robia korektne,“ vyhlásil M. Katriak.

Ani Slovenská aliancia moderného obchodu nekritizuje zvýšený boj za kvalitu potravín. „Vláda má právo zasahovať do trhu a má mať nástroje na to, ako vymáhať zodpovedný prístup od obchodníkov, pretože aj medzi nimi sa nájdu všelijakí. Otázkou však je, ako sa tieto predpisy uplatňujú,“ vyhlásil hovorca aliancie Milan Kisztnér. Ak sú extrémne striktné a prísne, stávajú sa administratívnou prekážkou pre biznis. Hlavným cieľom by podľa neho mala byť ochrana spotrebiteľa: „Ale ak vláda príliš zväzuje podnikateľov a zaťažuje ich pokutami v extrémnych sumách, potom je namieste otázka, či ešte stále ide o záujem spotrebiteľov.“

Nikto vraj nemôže očakávať, že obchodníci, ktorí majú až desať tisíc druhov výrobkov na svojich pultoch, si vždy ustrážia všetky svoje tovary, zaznelo zo strany analytikov. V rámci kontrol zo strany štátu robia vrásky obchodníkom najmä hrozivé výšky pokút. Sankcia na základe nových pravidiel môže dosiahnuť až päť miliónov eur, čo je pre každú firmu dostatočne výhražné, lebo to môže ohroziť fungovanie reťazca a tým aj počet pracovných miest. Veľa prehreškov súvisí práve s faktorom ľudskej práce, pričom veľká časť pracovníkov v maloobchodnom sektore zarába len dve tretiny priemernej mzdy...

Robert LANDIS

Nedopustme relativizáciu hodnôt a preukážme vernosť rozumu

Otec je v rodine otcom a mama mamou

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: autor

Renáta OCÍLKOVÁ je členka Výboru pre rodovú rovnosť pri Rade vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť. Nešetrí dobrom, želá ho aj čitateľom SNN, pre ktorých súhlasila s nasledujúcim rozhovorom. Úspešne prekonala veľmi ťažkú chorobu. Žije v šťastnej rodine.

• **Váš životný osud vo vás určite „vygeneroval“ iný ako bežný vzťah k rodine. K tej, ku ktorej naša spoločnosť akosi prirýchlilo „chladne“. Nie je to smutné?**

Nie je žiadnym objavom, že rodina je stará ako ľudstvo samé. Nemusíme pritom čerpať z kresťanskej literatúry, aby sme pochopili to najprirodzenejšie v kolobehu života, že človek bol stvorený ako muž a žena a že len oni dokážu splodiť deti. Podľa sociobiologickej teórie vychádza definícia rodiny z predpokladu, že základnou sociálnou väzbou v rodine je vzťah muža a ženy, ktorý vytvára pár, ktorý plodí deti, a párová rodina je prirodzeným zabezpečením reprodukcie ľudskej spoločnosti.

• **Každá ideológia je zlá, povedali sme si pred dvadsiatimi piatimi rokmi. Odvrátili sme sa však od rokov normalizácie k... prepáčte, štvrtstoročiu abnormalizácie. Ako inak možno nazvať ideológiu hlásajúcu rovnosť pohlaví, a teda vlastne zánik tradičných úloh mužov a žien v spoločnosti?**

Z rovnosti mužov a žien v zmysle rovnakých práv, rovnakej dôstojnosti a spravodlivého ocenenia sa postupom času a vplyvom rôznych izmov stala najprv rodová rovnosť a dnes si dovoľím tvrdiť, že dokonca rodová ideológia. V súčasnosti sa nám totiž kosi snažia najrôznejšími formami – cez legislatívne i nelegislatívne dokumenty, formálne i neformálne vzdelávanie, cez rozprávky, kinematografiu či reklamu – nahovoriť, že žena bude šťastná vtedy, keď bude ako muž, keď v sebe poprie to najprirodzenejšie v nej a bude sa správať ako chlap. Akčný plán rodovej rovnosti na Slovensku si ukladá za jeden z cieľov

Renáta OCÍLKOVÁ, členka Výboru pre rodovú rovnosť

propagovať technické študijné odbory ako relevantné oblasti pre ženy a zámerne vyhľadávať talenty v rodovo netradičných odvetviach. Ide o dekonštrukciu pohlavnej identity, o dekonštrukciu rodiny, o vykorenenie človeka z tradičného prostredia (už v Internacionále sa spievalo, že „rozboríme sveta starý základ“).

• **Koho vy považujete za diskriminované skupiny obyvateľstva? Dnes homosexuálna lobby, a neraz aj za nesúhlasu mnohých takto orientovaných ľudí, vytvára dojem, akoby najviac trpiacimi ľuďmi v spoločnosti boli tí s inou sexuálnou orientáciou. To však zjavne prekrýva závažnejšie problematické skupiny, ak sa nemýlim.**

Ľudia s homosexuálnym cítením sa možno cítia nedostatočne spoločensky uznaní, ale určite nie sú diskriminovaní. Za diskriminované skupiny obyvateľstva považujem ženy, najmä matky, ľudí s akýmkoľvek zdravotným postihnutím – či už s vrodeným alebo získaným v priebehu života, po úraze, po alebo počas choroby – starších ľudí, ľudí z etnických menšinových skupín – tam existujú veľké predsudky a bariéry medzi nimi a väčšinovým obyvateľstvom. Ľudia po päťdesiatke sú diskriminovaní najmä v zamestnaní, resp. sú ohrození minimálnou šancou zamestnať sa, ľudí z viacdetských rodín považujem za ohrozené skupiny – či už v zmysle, že im hrozí „vyhynutie“, alebo v zmysle ťažšej eko-

nomickej situácie.

• **Sme ani nie mesiac pred referendum, ktoré by malo ukázať, ako občania nazerajú na tému rodina, ako ju vnímajú, ale aj ako sa tento pojem, kedysi posvätný, devalvoval. Čo očakávate od tohto ľudového hlasovania?**

Najmä naše prebudenie. Teraz je čas, aby sme si všetci uvedomili relativizáciu hodnôt, útoky na rodinu, na našu identitu, a tiež ohrozenie duševného zdravia a charakterov našich detí. Verím, že Slováci preukážu luciditu (osvietenie) a vernosť hodnotám.

• **Do tejto témy sa často zapája cirkev, za čo ju však časť spoločnosti kritizuje. Vraj sa do politiky nemá čo starať. Kde sa však v téme rodina nachádza hranica politiky a súkromia, hranica, za ktorou sa rozhodujeme každý za nás?**

Z dejín vieme, že to boli práve kňazi či rehoľníci, čo tvorili kultúru národa alebo vzdelávali ľudí, ba dokonca boli veľkí vlastníci a chránili dedičstvo otcov. A čo sa týka témy rodina? Bez ohľadu na dnešný trend, ktorý sa nás usiluje presvedčiť, že rodičovstvo má rôzne formy a prejavy, pravdou ostáva, že každý z nás vzišiel zo vzťahu muža a ženy. A nepopierateľné je tiež to, že manželstvo je základom pre vznik rodiny a rodina je najlepším prostredím na výchovu, život detí. A najmä o deti ide aj v nadchádzajúcom referende. Rodina je síce možno súkromná vec, ale zároveň je nevyhnutnou podmienkou na fungujúcu spoločnosť. Ak totiž spoločnosť nemá deti, zaniká.

• **Trochu sa nadužíva pojem „tradičné hodnoty“ aj v súvislosti s rodinou. Až sa z toho vinou mnohých médií stala fráza, ktorá takmer odpudzuje. Preto, prosím, skúsme ich opísať, pomenovať...**

Za tradičné hodnoty považujem to, čo je normálne, prirodzené, vpísané do srdca každého človeka: láska, rodina, ochrana života, pomoc druhým ľuďom, sloboda svedomia...

O ČOM JE REČ

Nie je dôležité kto, ale občas mi kosi z rodiny alebo niekto zo známych pošle cez internet niečo zaujímavé na prečítanie. Tentoraz to bola nahrávka z Európskeho parlamentu, kde sa rozhodovalo o daniach na roky 2014 – 2020. Odosielateľ

O výplatných páskach europoslancov

Rudolf SLEZÁK

správne predpokladal, že by ma mohla táto téma zaujať, tak mi ju poslal z yutoobe com.eutopart. Vtedy v rozprave o spomínanej problematike vystúpil nahnevaný poslanec z britskej Euroskeptikkej strany nezávislosti Godfrey Bloom. Stačila mu iba minúta, no povedal to výstižne a zaútočil aj na vlastných tak razantne, že pobúrnil celé európske parlamentné zhromaždenie...

„Pán prezident,“ povedal vtedy, „dovoľte mi, aby som citoval Murraya Rothharda – to on prehlásil, že štát je inštitúciou krádeže. Dane sú iba spôsob, ako politici a byrokrati kradnú peniaze svojim občanom a potom ich rozhadzujú tým najhanebněj-

ším spôsobom. Toto miesto nie je výnimka. Považujem za fascinujúce – a nechce sa mi veriť – ako bez mihnutia oka hovoríte o daňových únikoch. Celá komisia a s ňou spojená byrokracia neplatia nijaké dane. Ani vy neplatíte dane, tak ako ich platia bežní ľudia. Máte aj všetky daňové úpravy, združené daňové sadzby, vysoké nezdaniteľné časti, bez-

poslaneckých pôžitkoch, o akých sa nám ani len nesníva, a čo za ne pre nás odvádzajú, akú prácu? Lenže, ktorých sa máme na to pýtať? Aj keď sa z času na čas objavia na Slovensku, majú celkom iné záujmy, ako vysvetľovať bežnému občanovi také zložité veci, ako sú daňové úniky, ich poslanecké privilégia, platy a aktivity. Ak Richard

je to aj s ostatnými našimi europoslancami... Nie som politik, ekonóm ani politológ, aby som Slovákom vysvetľoval, ako je to s daňovými únikmi, o ktorých hovoril Godfrey Bloom. Akurát som si v tejto súvislosti spomenul na knihu Láska za čias cholery, ktorú napísal Gabriel García Márquez, ktorý vlani v apríli opustil toto slzavé údolie. Je tam zmienka o parolodiach, ktoré v Karibiku prevážali po riekach do vnútrozemia ľudí, náklad, poštu a iné potrebnosti. Ak sa chcel majiteľ na spiatocnej ceste vyhnúť plateniu daní za náklad, vyvesil na svojej lodi žltú zástavu. Znamenalo to, že na lodi je cholera, mor alebo iná epidémia. Potom sa málokto odvážil vstúpiť na palubu lode, aby plavidlo skontroloval a náklad zdanil. Loď v pokoji odplávala do „karantény“.

Ak je pravda to, čo vypenil od diskusného pultika poslanec Bloom, mali by sme si lepšie všímať túto našu spoločnú európsku inštitúciu a najmä vlajkoslávu pred jej honosným brusselským a štrasburským ústredím, či tam na vysokom stožiaru niekde neplápolá aj žltá zástava oznamujúca svetu, že je v „karanténe“. V takom prípade sa nič nezákonné nedeje. Čo na tom, že je to trocha nemorálne. Kto by sa dnes už zaťažoval takouto smiešnou argumentáciou?

Slovenský historický ústav v Ríme vstúpil nedávno na medzinárodnú scénu

Zmysel slovenskej historickej vedy

„Pre dnešnú dobu je čoraz charakteristickejšie, že stráca historickú dimenziu svojho myslenia. Človek stráca orientáciu v ľudskom časopriestore a stáva sa manipulovateľným,“ tvrdí historička, prof. Emília HRABOVEC, riaditeľka Slovenského historického ústavu v Ríme. Prostredníctvom národných historických inštitútov v Ríme sa jednotlivé krajiny zapájajú do medzinárodnej spolupráce vedcov a otvárajú sa im nedozerné možnosti bádať vo vatikánskych, v rímskych a talianskych archívoch a inštitúciách po svojich dejinách.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

• Slovensko bolo jedným z posledných štátov Európy, ktoré nemalo svoju národnú inštitúciu v Ríme. Napokon sa svojho historického ústavu v Ríme dočkalo. Jeho inaugurácia sa konala na slovenskej ambasáde. Ako nás prijala rímska societa?

V posledných rokoch už takéto ústavy nevznikajú. Národy, ktoré ich chceli mať, ich už dávno majú, takže inaugurácie už nie sú na programe dňa a konajú sa iba pri príležitosti uvedenia novovymenovaných riaditeľov. My sme urobili jedno aj druhé odrazu. Pozitívny ohlas mala účasť i príhovor predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Petra Pellegriniho. Prišiel aj bývalý minister školstva a v súčasnosti poslanec NR SR Dušan Čaplovič, aj zástupca navrhovateľov zákona o ústave poslanec Jozef Mikloško. Z rímskej strany sa zúčastnili zástupcovia akademického, vedeckého a diplomatického sveta, riaditeľia národných historických ústavov, úradujúci prezident Únie archeologických, historických a umenovedných ústavov v Ríme. Svojou účasťou nás poctil aj nemecký kardinál Walter Brandmüller, veľká morálna autorita v historickej obci, emeritný profesor cirkevných dejín na univerzite v Augsburgu a emeritný prezident Pápežského výboru pre historické vedy...

• Ktorého ste členkou...

Áno. Boli sme nesmierne prevzatení odzovou, ktorú naše podujatie v rímskom prostredí vyvolalo. Z magistrátu mesta sme už dostali ponuku spolupracovať na kultúrnom vývoji Ríma. Aj to je jedna dôležitá úloha Slovenského historického ústavu v Ríme (SHÚR). Neuzavrieť sa do svojho slovenského geta, ale otvoriť sa svetu a ukázať, že my Slováci sme kompetentní, máme čo povedať – chceme a vieme spolupracovať v medzinárodnom dialógu, obrátenom tak do histórie, ako aj do budúcnosti.

• Prečo vznikli národné historické ústavy v Ríme a aké je ich poslanie?

Historické ústavy v Ríme začali vznikať ako reakcia na rozhodnutie pápeža Leva XIII. – otvorí vatikánske archívy pre historický výskum. Stalo sa tak v roku 1880 a už v nasledujúcom roku vznikol Rakúsky historický ústav a následne desiatky ďalších národných inštitúcií, prakticky všetkých kultúrnych národov. A nielen katolíckych. Obrovský historický ústav tam majú trebárs protestantskí Fini. Dnes je v Ríme tridsaťšesť takýchto ústavov. Ich cieľom je sprostredkovať svojim vedcom možnosť skúmať svoje národné dejiny vo svetle jedinečných vatikánskych a rímskych prameňov, prezentovať výsledky bádania medzinárodnej vedeckej komunite formou konferencií či vedeckých publikácií, zapájať sa do medzinárodnej vedeckej spolupráce, a tak slúžiť nielen historickému poznaniu a formácii vlastných najmä mladých vedcov, ale plniť aj nezanedbateľnú kultúrno-diplomatickú úlohu. Priznám sa, že počas inaugurácie som sa nemohla zbaviť pohntia. Veď sa stalo skutočnosťou, po čom túžili celé generácie slovenských historikov.

Profesorka Emília HRABOVEC, riaditeľka Slovenského historického ústavu v Ríme

• Uhorský a neskôr Česko-Slovenský historický ústav nereprezentovali aj záujmy Slovákov?

Ani uhorský, ani rakúsky historický ústav nikdy nemal slovenských štípendistov. V roku 1923 vstúpil do života Česko-Slovenský historický ústav v Ríme, ktorý mal svoje vlastné priestory blízko Vatikánu a venoval sa najmä systematickému výskumu českých dejín vo svetle vatikánskych prameňov. Počas celého obdobia svojej existencie v medzivojnovom období mal iba dvoch slovenských štípendistov – neskoršieho nestora slovenskej archivistiky profesora Alexandra Húščavu, ktorý však musel pracovať prakticky výlučne na edícii dokumentov k českým dejinám, a Ľudovíta Knappka, neskoršieho profesora právnych dejín a teórie štátu a práva na Slovenskej univerzite v Bratislave. Neznamená to však, že to boli prví Slováci, ktorí pracovali vo vatikánskych archívoch. Prvým bol evanjelický historik Ján Kvačala, najprv docent na Viedenskej univerzite a neskôr riadny profesor cirkevných dejín na Teologickej fakulte Ruskej štátnej univerzity v Jurjeve, v dnešnom Estónsku. Do Ríma prišiel v druhej polovici deväťdesiatych rokov 19. storočia. Žil a pôsobil v Rusku až do vzniku Česko-Slovenska. Po návrate na Slovensko však pre tohto evanjelického vzdelanca, cirkevného historika s habilitáciou na Viedenskej univerzite, ktorý ovládal mnoho jazykov a tešil sa vynikajúcej vedeckej povesti v celej Európe, nebolo miesto na Univerzite Komenského.

• Ani pre Murgaša sa po vzniku Č-SR nenašlo miesto na Univerzite Komenského, no dosiaľ sa Slovákom predkladá

mantra, že nemali inteligenciu, preto ju musel štát nahradiť odborníkmi z Česka.

Kvačala prekázal najmä preto, lebo mal zdravé slovenské národné zmysľovanie. V Prahe mu navyše nevedeli odpustiť, že počas prvej svetovej vojny bol odporcom Masarykovej „československej“ koncepcie. Po roku 1945 nebol už obnovený Česko-Slovenský historický ústav, štát dal jeho priestory do prenájmu talianskej komunistkej strane. Pri delení federálneho majetku sa naň „zabudlo“. V súčasnosti ich využíva Česká republika. Slovenskí historici počas bývalého režimu nemohli bádať vo vatikánskych ani v rímskych archívoch. Výnimku tvorili Slováci žijúci v zahraničí. K najznámejším patrili profesor Gregoriánskej univerzity, jezuita východného obradu páter Michal Lacko, vysoko vzdelaný historik, ktorý nesmierne miloval cirkev i svoj slovenský národ. Ako jeden z prvých slovenských historikov viedol systematický výskum vo vatikánskych archívoch a publikoval výsledky svojho plodného bádania z cyrilo-metodského obdobia v početných štúdiách. Dodnes sú jeho práce stále citované a považované za základné príručky vo svojej oblasti.

• Až do vzniku SHÚR nemali Slováci nijaké inštitucionálne zázemie v Ríme?

V roku 1961 vznikol Slovenský ústav v Ríme, ktorý bol združením slovenských vedcov žijúcich v zahraničí. Vydával vedecký časopis Slovak Studies vo svetových jazykoch, najmä v taliančine, angličtine, nemčine a vo francúzštine. Je azda jediným slovenským periodikom z tejto oblasti, ktoré sa nachádza v knižniciach prakticky všetkých západoeurópskych

a amerických univerzít. Žiaľ, po roku 2000 z finančných dôvodov prestal vychádzať. SHÚR ho prevzal do svojej gescie a bude pokračovať v jeho vydávaní. Najbližšie číslo by malo vyjsť v polovici tohto roku. Chceme zahraničie presvedčiť, že máme čo ponúknuť.

• Ako?

Tým, že sa ústav stane akýmsi sprostredkovateľom medzi slovenskou historickou vedou v najširšom zmysle slova a medzinárodnou vedeckou komunitou. Samozrejme v zameraní na témy, ktoré súvisia s poslaním ústavu. A na základe bádania v rímskych, vo vatikánskych, v talianskych archívoch, knižniciach a galériách nesmierne bohatých na pramene k slovenským i stredo-európskym dejinám, ktoré dodnes čakajú na svoje objavenie. Pretože kým iné národy v týchto archívnych bohatstvách viedli systematický výskum už od 19. storočia, my s ním iba začíname. Až dosiaľ nám chýbala inštitucionálna opora riadnej národnej inštitúcie. Dnes máme hlavičku, ktorá nám už umožnila stať sa tridsiatym šiestym členom prestížnej Únie archeologických, historických a umenovedných ústavov v Ríme. Ako jej riadny člen môžeme spolupracovať na spoločných projektoch, hlasovať v grémiách únie a spolustavovať tento vedecký priestor. Inštitucionálne môžeme vstupovať do bilaterálnej alebo multilaterálnej spolupráce. A práve túto obrovskú úlohu chce a bude plniť Slovenský historický ústav v Ríme.

• V Ríme sa písali dejiny sveta. Čo vás najviac prekvapilo v archívoch v súvislosti so Slovenskom? Čo ste tam nečakali?

V Ríme sa naozaj písali dejiny sveta a dodnes je to viditeľné. Pre mňa bolo napríklad pozoruhodné, ako veľmi si pápežská diplomacia 20. storočia napriek absencii slovenskej štátnosti všimla Slovensko. Nunciovia až zarážajúco pozorne a citlivo hodnotili niektoré udalosti a vývoj na Slovensku, čo si nevšimli ani diplomati susedných štátov. V medzivojnovom období to vidíme veľmi jasne. Po roku 1939 zatiaľ ešte nie sú vatikánske archívy prístupné, s výnimkou dvoch veľkých fondov: Vatikánskeho informačného úradu a Druhého vatikánskeho koncilu. Tam sa nachádzajú zaujímavé dokumenty o pôsobení Slovákov na koncile. Z nich sa napríklad dozvedáme, že biskup Róbert Pobožný mal na jeseň v roku 1965 odvahu ako jediný biskup z Česko-Slovenska a jeden z mála koncilových otcov z východnej Európy podpísať sa pod podanie adresované sekretariátu koncilu a žiadajúce, aby koncil odsúdil komunizmus. Dozvedáme sa aj to, ako veľmi si Svätá stolica, a osobitne pápež Pavol VI. vážil biskupa (neskôr arcibiskupa) Eduarda Nécseya, ba chcel ho vymenovať aj za kardinála. To napokon stroskotalo pre politický odpor z pražskej strany, ktorá sa bála posilnenia cirkvi i národného sebavedomia Slovákov. Ale nejde len o vatikánske archívy. Veď úlohou ústavu je bádať vo všetkých archívoch, teda aj v štátnych a súkromných zbierkach v Ríme i na celom talianskom území. I v tejto súvislosti treba so smútkom konštatovať, že o slovensko-talianskych vzťahoch vieme žalosťne málo. Aj tu sa otvárajú veľké perspektívy pre systematický výskum. Vieme napríklad, že na národnej púti v Ríme v roku 1921 sa stretli zakladatelia ľudových strán na Slovensku a v Taliansku Andrej Hlinka a Luigi Sturzo. Katolícki kňazi a v istom zmysle podobné náture, ktorých spájali podobné myšlienky i vzájomné poznanie. Vieme však o tom veľmi málo. Aj v talianskych archívoch sú teda

skryté veľké poklady, ktoré treba objaviť.

• Máme sa na čo tešiť, len aby to Slovákov aj zaujímalo.

To je, žiaľbohu, dimenzia, ktorá možno prekvapí, ale je čoraz charakteristickejšia pre dnešnú dobu, strácajúcu historickú dimenziu svojho myslenia. Nie je to však iba čosi „automatické“, ale dovoľím si tvrdiť, že je to zámerné. Aby dnešní ľudia systematicky už od materskej školy neboli vychovávaní k účte k dejinám. A nielen k národným, ale k dejinám ako takým. Aby strácali zmysel pre historický spôsob myslenia. Takí ľudia strácajú zmysel pre orientáciu v ľudskom časopriestore, schopnosť chápať a kontextualizovať, stávajú sa manipulovateľnými. Pravdepodobne to je cieľ.

• Rímskemu publiku ste sa prihovarili trištvrte hodinovou vedeckou prednáškou. Aké bolo jej poslanie?

Témou mojej prednášky bolo Slovensko a Svätá stolica v kontexte studenej vojny a vatikánskej východnej politiky. Išlo o to priblížiť pozíciu Slovenska od vrcholicej studenej vojny až po Jána Pavla II. a jeho veľkú európsku víziu. Objasniť základné slovenské národné záujmy vo vzťahu k susedom i v taktickom zväzku s Rímskemu zväzku. A tento panoramatický obraz som sa pokúsila načrtnúť reflektujúc aj talianske udalosti tak, aby to bol aj dialóg s talianskym prostredím. Spomenula som tiež dosiaľ málo známe udalosti z dejín slovensko-vatikánskych vzťahov. Keď v septembri 1963 počas osobitej audiencie pre slovenských pútnikov Pavol VI. pobozkal slovenskú zástavu, ktorá bola vtedy v Česko-Slovensku zakázaná, tak to malo rozmer, ktorý ďaleko presahoval vnútrocirkevné veci.

• Ako sa to stalo?

Stalo sa tak v jubilejnom cyrilo-metodskom roku, keď pápež Pavol VI. po prvýkrát v moderných časoch samostatne prijal v Klementínskej sieni Apoštolského paláca vyše päťstočlennú skupinu Slovákov. Prihovaril sa im veľmi dlhým prejavom zásadného charakteru. Pavol VI. dobre poznal Slovákov. Rozumel ich duchovnosti, odkazu ich dejín, ich cyrilo-metodskej a mariánskej účte, ich zakoreneniu v kresťanstve a vyzýval ich, aby si toto dedičstvo uchovali. Aby si zachovali svoju identitu. Hovoril o milovanom slovenskom národe a na záver, na obrovské pohnutie všetkých prítomných, sa sklonil a pobozkal slovenskú zástavu. V tomto duchu pokračoval celý pontifikát Pavla VI., ktorý navzdory veľkému odporu ustanovil slovenskú cirkevnú provinciu. A toto malo nielen vnútrocirkevnú dimenziu, to bolo uznanie identity národa, ktorý vtedy prakticky nikto neuznával alebo nebral na vedomie.

• Je zaujímavé, že slovenská cirkevná provincia vznikla za bývalého režimu...

Ano, 30. decembra 1977. V roku 1965 biskup Ján Vojtašák krátko pred smrťou napísal a poslal Svätej stolici návrh na nové usporiadanie diecéz na Slovensku a na vytvorenie slovenskej cirkevnej provincie. Hneď po vzniku federácie v roku 1969 priniesol z Ríma tento návrh námestník ministra kultúry SR Matej Andráš. Minister Miroslav Válek zvolal poradu, na ktorej rokovali o tom, ako tento návrh presadiť. Takže ani komunistický režim nebol nijaký monolit a aj v jeho rámci existovali politici, ktorí sa usilovali podľa svojich možností obhajovať slovenské záujmy. Napokon aj prekonanie čierno-bieleho videnia našich dejín má byť zmyslom slovenskej historickej vedy.

Historik Anton HRNKO o všeobecnom úpadku politických mravov

Dôvera k politikom je na bode mrazu

Anton HRNKO – Foto: archív SNN

V posledných rokoch nielen u nás, ale i v celej Európe mimoriadne klesla dôvera k politickým stranám. Nečudo, veď na politickú scénu sa stále viac a viac dostávajú rôzne obskúrne figúrky, ktoré by mali skôr zaplňať scény v kabaretoch, ako sedieť v poslaneckých laviciach. B. Grillo v Taliansku, N. Farage vo Veľkej Británii, T. Okamura v Česku, ale aj I. Matovič na Slovensku v parlamentných poslaneckých laviciach sú viditeľnými príznakmi krízy politických strán a s tým spojenou krízou politického systému západoeurópskych štátov.

Anton HRNKO v pléne matičného zhromaždenia

Problém spočíva v tom, že tradičné politické strany strácajú svoju ideologickú podstatu a často sa menia na spoločenstvá vzájomne spriahnutých politikov a oligarchov, ktorých jediným cieľom je využitie času, keď sa dostanú k moci, na „stopenie“ čo najväčšieho množstva prostriedkov štátu na vlastné obohatenie bez ohľadu na národné a štátne záujmy. Starodávne „po nás potopa“ – ako by sa stalo heslom súčasnosti a politik sa stáva stále viac a viac nadávkou, nie označením človeka, ktorý sa má starať o blaho „polis“, teda obce a občanov.

■ AKO VAJCE VAJCU

Na Slovensku je tento všeobecný úpadok politických „mravov“ spojený už viac ako dvadsaťročným sústavným zánikom niekedy mocných politických strán a vznikom nových s veľkohlubými sľubmi a ešte s veľkolepejšími programami sľubujúcimi „dvojnásobné platy“, „čisté ruky“, „richtárske zmluvy“ atď., atď.... Po krátkom čase sa však zvyčajne ukáže, že sľuby „nových, nezaťažených“ politikov slúžia len na jednu vec – majú zbaviť menej známych politikov existujúcich strán zodpovednosti za zlyhania svojich materských strán a ich viditeľných vodcov. Pre sponzorov z pozadia, ktorí obyčajne stoja za zlyhaniami politických strán pri vláde a ktorí ich svojou nenásytnou paľavosťou doviedli k morálnemu krachu, títo „noví, nezaťažení“ politici zabezpečujú kontinuitu možnosti obohacovania sa na úkor celku. Preto sa ani nemožno čudovať, že osud „nových, nezaťažených“ politických strán sa ako vajce vajcu podobá tým predchádzajúcim, medzičasom skrachovaným politickým subjektom. Nemôže byť totiž iný, lebo za ich vznikom sú stále tí istí a tí sami pažraví oligarchovia. Najprv stáli za Mečiarom, potom za Dzurindom, včera vytvorili „tretiu cestu“ a dnes už pchajú svoje prostriedky do rôznych „sietí“ a podobných podivuhodných projektov. V tejto spleti občan stráca prehľad o politickej scéne a či už z trucu, alebo z nedostatku uvedomenia si svojej vlastnej zodpovednosti za budúcnosť národa a štátu volí oných komediantov, spomenutých na začiatku.

Je však kríza politických strán signálom toho, že klasické politické strany v našom politickom systéme dohrali svoju úlohu, a teda treba hľadať nové formy politickej organizácie spoločnosti?

■ NEZASTUPITELNÁ ÚLOHA

Myslím si, že odpoveď na túto otázku je jednoznačná. Tak ako demokracia je zlý systém spravovania vecí verejných, ale ľudstvo doteraz nevyňašlo nič dokonalejšie, aj úloha politických strán v demokratickej spoločnosti je nezastupiteľná. Bez existencie politických strán nie je možné si predstaviť fungujúci štát založený na demokratických princípoch, na slobodnej, rovnovej a priamej voľbe reprezentantov ľudu, ktorí budú ľud schopní nielen reprezentovať, ale aj spravovať krajinu v jeho mene. Politik vo funkcii totiž nie je solitér, osamotený bežec, ktorý prevzatím funkcie v štátnej správe získa všetky potrebné danosti a môže okamžite bez všetkého plnohodnotne plniť úlohy pri správe vecí verejných. Politik je na vrchole pyramidy, ktorú predstavuje množstvo iných ľudí tvoriacich jeho odborné zázemie. A práve v tomto odbornom zázemí vznikajú politické programy a po prevzatí moci sa vytvára tím, ktorý je schopný daný program rozpracovať a následne uskutočňovať. Bez odborného zázemia nemôže nijaký politik vo funkcii urobiť hocičo prospešné pre svoju „polis“. Keďže nikto nie je schopný vybudovať si svoj vlastný odborný tím, musí sa spojiť s ostatnými rovnako rozmyšľajúcimi ľuďmi s podobnými cieľmi a záujmami, a tak vzniká záujmové združenie ľudí s cieľom naplniť určitý spoločenský program, ktorému sa v našich končinách hovorí politická strana. Práve z tohto dôvodu nemožno riadiť modernú pluralitnú spoločnosť bez politických strán. A opačne, bez existencie stabilných a pevných politických strán nemožno dosiahnuť v spoločnosti ani dlhodobú stabilitu a ani dlhodobú prosperitu.

■ ZABEZPEČENIE PREŽITIA

Ako však zabezpečiť pevnosť a trvácnosť slovenských politických strán, aby svojím sústavným vznikom a zaníkaním nedestabilizovali slovenský politický život, a tým nespomaľovali celospoločenský pokrok a prosperitu? Ak sa pozrieme na históriu ponovembrových slovenských politických strán, zistíme, že len málo z nich malo nejakú pevnú, stabilnú ideologickú základňu. Obyčajne to boli združenia s jednorozmerným programom, ako napríklad vytvorenie národnej „kapitálovej vrstvy“ s cieľom čo najskôr previesť drobné a stredné štátne vlastníctvo do súkromných, zväčša s politikmi spriaznených rúk (HZDS); rýchle integrovanie SR do euroatlantických štruktúr, za čím sa skrývalo aj vyvlastnenie slovenských strategických podnikov zahraničným kapitálom (DÚ, SDKÚ, ANO, SOP); príživníctvo sa pri bohatom stole, kým sa ešte dá (SaS, OĽaNO), a pod. Obyčajne, napriek veľkým sľubom v čase zrodu, v ich politickej praxi chýbal slovenský občan a riešenie jeho problémov. Tieto strany trpeli a trpia nedostatkom akejkolvek ideológie a po splnení osobných alebo skupinových záujmov zanikli alebo zaniknú. Okrem iného je pre ne príznačná silná postava v čele, vodca, ktorý – kým strana plní svoj cieľ – nahrádza ideológiu a zakrýva ideovú prázdnotu. Keď strana svoju „historickú“ úlohu splní, na diskreditovaného vodcu sa zvalí všetka zodpovednosť a jeho prepád na politickom javisku zároveň znamená aj zánik strany. Menšie, často obskúrne postavičky z jeho okolia medzičasom založia nové politické subjekty, ktoré sa ostro dištancujú od predchádzajúcich skrachovancov a „teátra“ môže pokračovať.

■ VÝZNAM PROGRAMU

Jedinou alternatívou k týmto „spoločenstvám na jedno použitie“ nie je ich trvalé zakladanie a hľadanie nových „vodcov“, ktorí budú plátať nedostatok myšlienky, ale strany založené na ideológii. Pretože len ony sú schopné nielen postaviť pred spoločnosť konzistentný, dlhodobý program, ale sú schopné prežiť pády svojich vodcov a niesť za ich poklesky trvalú zodpovednosť, čo je nevyhnutný predpoklad skutočného očistného procesu v politickom živote. Ťažko si totiž možno predstaviť, že noví vodcovia budú ochotní v rôznych „sieťach“ a „nových“ niesť politickú zodpovednosť za svoje poklesky v strane, v ktorej dlhé roky boli vo

vedúcich postoch a ktorú z nejasných dôvodov opustili.

Z relevantných slovenských politických strán patria medzi ideologické strany najmä Kresťansko-demokratické hnutie, hodnotovo ukotvené v kresťanských politických teóriách, Slovenská národná strana, ktorá sa opiera o národnú myšlienku, a Strana maďarskej komunity, ktorej základnou myšlienkou je menšinové národovectvo a pravdepodobne aj kus skrytej iredenty. Tieto strany dokázali prežiť viacnásobné výmeny svojich vedúcich predstaviteľov, nesú za predchádzajúcu politickú činnosť zodpovednosť a patia za ňu popularitou, dokonca i dočasnou stratou postavenia parlamentnej strany. Či medzi ideologické strany patrí aj Smer-Sociálna demokracia, ukáže až ďalší vývin, lebo strana sa síce v rétorickej rovine hlási k veľmi silnej myšlienke sociálnej spravodlivosti, lenže nie je jasné, či táto hodnotová orientácia je skutočnou nosnou myšlienkou, ktorá spája jej členstvo a funkcionárov, a či bude schopná prežiť napríklad odchod svojho vodcu.

■ PERSPEKTÍVA SLOVENSKA

Pre Slovensko do budúcnosti by bolo mimoriadne dôležité, aby sa Smer-SD potvrdil ako jasne ideovo vyhranená politická strana. Mohol by sa tak stať kostrou budovania politickej stability, založenej na kontinuite politickej moci. Keď kresťanskí demokrati prestanú rozmýšľať, s kým pôjdu a s kým nepôjdu do koalície, a začnú rozmýšľať o tom, čím by mohli byť prospešní pre Slovensko a čo by mohli pre Slovensko urobiť, majú otvorenú cestu na získanie pozície na slovenskej politickej scéne, o ktorej snívajú od svojho založenia. Zatiaľ im to však nehrozí, lebo od roku 1990 vždy, keď sa mali zásadne rozhodnúť, rozhodli sa nesprávne. Hádám sa budúce vedenie poučí!

Medzi týmito dvomi veľkými ideologickými blokmi (kresťanskodemokratická pravica a sociálnodemokratická ľavicu) v Európe pôsobia politické sily, ktoré pomáhajú obrusovať ideové protiklady a dokážu vytvárať spoločenskú rovnováhu. V európskych pomeroch sú to najmä liberáli a národovci. Liberálna politika nemá v slovenských pomeroch dobrý zvuk, lebo v minulosti bola spojená s politickými silami, ktoré sa usilovali slovenský národ zniesť zo zemského povrchu. Tak veľkomadžarská myšlienka Uhorska ako jednotného, etnicky maďarského štátu, ako aj myšlienka etnického čechoslovakizmu, neuznávajúca osobitný slovenský národ, boli spojené s liberalizmom. Aj dnešný kozmopolitný globalizmus, ktorý sa snaží formou multikulturalizmu oslabiť etablované európske národy, je takisto spojený s liberalizmom. A slovenské politické sily, ktoré sa verbálne hlásia k liberalizmu, určitým spôsobom nadväzujú na maďarónstvo a čechoslovakizmus svojich „liberálnych“ predchodcov. Len si spomeňme, ako sa niektorým príslušníkom vlády jednej panej priechlo vyslovovať meno našej vlasti v jeho oficiálnej podobe a nahradzovali ho spojením „táto krajina“. Preto liberalizmus ako myšlienka, ktorej sa zmocnili najmä kozmopolitné zložky slovenskej spoločnosti, ani v dnešnej podobe nie je alternatívou pre Slovenskú republiku ako silný európsky národný štát. Tou alternatívou je jediné národovectvo, ktoré má v slovenských pomeroch dlhodobú tradíciu, a bolo i zostáva jedinou alternatívou stredovej politiky tak pre Slovenskú republiku, ako aj pre koncepciu zjednotenej Európy ako Európy suverénnych národov.

NÁZOR

O našich deťoch a mládeži sa toho hovorí veľa a zväčša už v nelichotivých súvislostiach. Najmä že mentálne a fyzicky nie sú v poriadku. V škole nedosahujú potrebný európsky priemer, zaostávajú vo vedomostiach, už ani zručnosťou neopĺňajú a navyše sú obézne. Ich záujem sa údajne zúžil na sladkosti a vyseďovanie pri počítači. Ale je tu aj iný obraz. Ukázala ho nedávno Slovenská televízia.

Priniesli novinu...

V jej jedinej vydarenej relácii Milujem Slovensko, vysielanej po Troch kráľoch, divákovi očarilo vystúpenie šiestich malých betlehemcov z folklórneho súboru z Banskej Bystrice. Dovedna mali iba päťdesiatštyri rokov – jednotlivu od šesť do jedenásť – ale toľko ducha a vitality v mladých tváričkách som nevidel už dávno. Celé ich vystúpenie – od tradičnej spoločnej pastierskej obradovej hry, tančekov, spevu až po jednotlivé vinšovania narodenému Spasiteľovi – nepredstavovalo nijaký amaterizmus, naopak profesionálny výkon. A neboli to nijakí školení aristokrati z vyšších vrstiev. Sršala z nich pravá slovenská nátura, iskierky v očiach, energické gesta, pružné pohyby, živé telička – ingénium zeme, ktorá ich odchovala. Nijaká obezita, nijaký intelektuálny podpriemer, nijaké omyly pri vystúpení. Títo šarvanci zvládli svoju úlohu úplne suverénne na vysokej úrovni. Človek sa nevojak pozastaví nad tým, čo ďalej s toľkými talentmi?

Mali sme množstvo folklórnych skupín a súborov nielen pri miestnych a regionálnych kultúrnych strediskách, PKO, ale aj v armáde, vo fabrikách a pri vysokých školách, kde tieto talenty dozrievali na potechu domácich i zahraničných obdivovateľov tradičného umenia nášho ľudu, dnes je z nich torzo – Šarišan, Ekonom, Lúčnica, PULS či SLUK – a aj tie už nie sú, čím kedysi bývali, ak máme na mysli ich početné stavy. O detských folklórnych zoskupeniach radšej pomlčím. Tie tiež prirúli k nášmu slovenskému rodinnému striebru. Treba k nemu pridať aj šesť spomínaných betlehemcov a iste aj ďalších ich rovesníkov, ktorí v tomto súbore spievajú a tancujú. Navzdory nepriazni časov vedia sa dobre pripraviť, vystrojili sa potrebnými rekvizitami a vliat do srdca divákov vieru v čistotu a silu slovenského života.

Peter JÁNOŠÍK

7. FEBRUÁR 2015

REFERENDUM O OCHRANE RODINY

**ALIANCIA
ZARODINU**

HLASUJEM 3X ÁNO

DETI V TOM MAJÚ JASNO

PRÍDTE CHRÁNIŤ RODINU

V Múzeu mesta Bratislavy láka medzinárodná výstava umeleckých sklárov

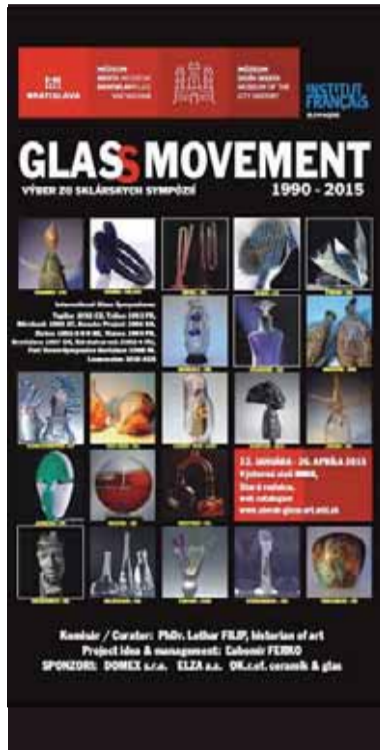
Umenie ukryté v hmote skla

Alexander GOTZ – Foto: autor

Tradicia umeleckého sklárstva je na Slovensku už najmenej polstoročie prítomná, aj keď ju širšia verejnosť vníma skôr okrajovo. Aj napriek nesporným kvalitám boli v minulom režime naši umelci sklári tak trochu v tieni svojich českých kolegov a po zániku Česko-Slovenska postupne atrofovali aj naše sklárne. O to zaujímavejšia je výstava, ktorá približuje tvorbu slovenských umeleckých sklárov vo svetovom kontexte.

Sklené objekty ponúkajú nevyčerpateľnú variabilitu.

■ SVET A SLOVENSKO

V Múzeu mesta Bratislavy môže návštevník výstavy obdivovať vyše sto umeleckých sklárskych diel, a nielen to. V predelovke

chodbe medzi jednotlivými sálami je expozícia fotografií z kľúčových sklárskych sympózií, medailóny tvorcov. Poniektorí z nich, ako povedzme akademický sochár Milo Gašpar, už nie sú medzi nami. Zároveň sa môžu návštevníci pozerať na dokumentárny film, ktorý mapuje celú históriu tohto podujatia.

Organizátor výstavy, akademický sochár Lubomír Ferko na slávnostnom otvorení výstavy povedal: „Hviezdy svetovej a domácej sklárskej scény po prvýkrát vystavujú spolu na Slovensku výsledky medzinárodných sympózií, doplnené aj o ateliérovú tvorbu. Politické zmeny na začiatku deväťdesiatych rokov naštartovali obdobie nebyvalého rozvoja sklárskej scény. To sa prejavilo nielen čulou výstavnou činnosťou, ale aj novou formou tvorivých dielní a medzinárodných stykov. Sympóziá sa stali významným priestorom pre priamu konfrontáciu domácej a zahraničnej tvorby. Tak slovenskí výtvarníci postupne dostávali pozvania na sympóziá v českých Tepliciach alebo Květné, do francúzskeho Trélonu a Viannu, rakúskeho Bärnbachu či maďarského Bárdudvárnoku. Recipročne prichádzali zahraniční umelci na slovenské sympóziá v Zlatne či v Bratislave a zúčastňovali sa na tvorivých projektoch, ako je napríklad Danube.“

■ ZROD VÝSTAVY

Jedným z prominentných hostí na slávnostnom otvorení výstavy Glassmovement bol aj riaditeľ Francúzskeho inštitútu v Bratislave, pán Michel Pouchepadass. Práve pomoc tejto kultúrnej inštitúcie bola mimoriadne dôležitá, aby sa napokon dvadsaťjeden umelcov z troch kontinentov predstavilo slovenskej verejnosti. Povedané slovami riadi-

tela Múzea mesta Bratislavy Petra Hyrossa: „Aby nám predstavili sklo ako magický materiál, kde sa tvar prelína so svetlom a pokojne môže byť počas dňa aj niekoľkokrát iný spolu s tým, ako sa mení slnečný svit od skorého rána do západu slnka.“

Dôležitou súčasťou výstavy je jej dokumentárny rozmer. Veď za štvrtstoročie, ktoré organizátori zachycujú, na jednotlivých sympóziách spolupracovali významní domáci a zahraniční teoretici umenia ako J. Račeková, A. Žačková, A. Schrammová, M. Horváthová. Zo zahraničných najmä Holandania S. Wintermans a neskôr F. Jeursen. Výtvarníci, u ktorých sa nezachovali originálne sympóziové diela alebo inštalácie, vystavujú na tejto výstave ateliérovú tvorbu. Môžeme konštatovať spolu s organizátorom Lubomírom Ferkom, že toto výtvarné podujatie potvrdzuje, že často neprávom marginalizovaná domáca sklárska scéna je stále živá a napriek nepriaznivej dobe pre seriózne umenie dosahuje svetovú úroveň.

Keď sa slovenskí vodníci vyparili

Július Balco: Vodnícky karneval, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2014

KNIHA TÝŽDŇA

Dobre napísané pôvodné rozprávky sú stále klenotom slovenskej prózy pre deti. Aby mali originálny nápad a zároveň šantili po jazykovej stránke, to vôbec nie je v našich končinách bežná vec. Július Balco sa na túto majstrovskú úroveň prepracoval. Po rozprávkových knihách ako Strigôňove Vianoce, Strigôňove prázdniny či Vrabčí kráľ si tentoraz zobral na mušku vodníkov.

Naše deti či vnúčence azda aj na túto rozprávkovú postavu už zabudli, najmä keď máme globálne oteplenie, vyschnuté rybníky či potôčky a následné ničivé záplavy. Vodník sa na správach v komerčných televíziách jednoducho neobjaví. Balcov vodník má zaujímavé meno Chňukchňuk. Žije si vo Váhu, lenže veľké sucho vyparilo ostatných vodníkov a on sa zachránil len pre chronickú nádhru. Aby to nebolo také jednoduché, do príbehu sa zamieša aj liptovský strigôň so svojou družkou, strigou Omiclou, ktorý mladému vodníkovi strojí nástrahy. Šarmantne napísaná rozprávková kniha nás vzápätí povodí po všakovakých povodiach od Čierneho či Bieleho Váhu cez Liptovskú Maru až po Dunaj. Autor svojím vskutku šťavnatým jazykom sprevádza mladých čitateľov nielen po Považí, ale aj po histórii okolitých hradov a zámkov, ktorých je u nás požehnané. Samozrejme že rozprávka má presah do súčasnosti a dočkáme sa aj malej dievčinky ako hrdinky z nášho sveta. Ale to už by som prezrádzal pointu. Skrátka, kniha Júliusa Balca Vodnícky karneval, skvelo ilustrovaná majstrom Martinom Kellenbergerom, je voľbou pre rodičov, ktorí sa rozhodli nalákať deti od počítača ku knihe. A neobanujú ani rodičia, ani deťurence. Najmä keď si k čítaniu zoberú mapu Slovenska a prejdú s malým vodníkom Chňukchňukom jeho vodnícku anabázu a o jednotlivých miestach sa budú chcieť čo-to dozvedieť.

(mab)

MEDAILÓN

Verejnosť si spisovateľa či spisovateľku zvyčajne predstavuje ako humanitne zamerané osoby. O slovenskom autorskom zázemí možno však povedať, že je v ňom pestrá všehochuť odbornej prípravy – od medicíny, cez filozofiu a teológiu až po matematiku. A práve matematike upísal svoj profesijný život spisovateľ, scenárista a dramatik Andrej FERKO.

Autor medzi slovom a vedou

Pochádza z Bratislavy, z rodiny novinára a spisovateľa Vladimíra Ferka. Jeho nie menej talentovaný brat Jerguš, ktorý, žiaľ, predčasne zomrel, bol vynikajúci autor literatúry faktu a strýko Milan Ferko bol známy slovenský prozaik. Andrej Ferko absolvoval vysokoškolské štúdium na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave, kde sa venoval numerickej matematike. Debutoval v roku 1977 prózou Jemná cesta. V zbierke krátkych próz Stopa (1983) zameral svoju pozornosť na život veľkomestskej mládeže, na ich svet v pivárňach, kluboch a na žúroch. Koncom sedemdesiatych rokov priniesol do slovenskej prózy prvky grotesky, paródie, hravosti a recesie až absurdity a bol jeden z prvých autorov, ktorí sa venovali žánru sci-fi u nás. Mnohé autorove prózy, ich štylistika a poetika, sú ovplyvnené autorovým technickým vzdelaním a jeho dlhoročnou tvorivou aktivitou v oblasti experimentálneho divadla. V roku 1994 vydal prózu Ako divé husi, ktorú napísal spolu s otcom Vladimírom Ferkom. Okrem próz je aj autorom dramatických hier. Pre divadlo napísal v roku 1987 hru Noc na zamrznutom jazere, pre televíziu to boli dve hry – v roku 1996 Balada o doktorovi Gustávovi Husákovi a o dva roky neskôr Skupinový portrét prezidenta Beneša. Niekoľko z filmov, na ktorých sa podieľal ako scenárista, sú stále „trezorové“. Andrej Ferko oslávil nedávno šesťdesiat rokov a redakcia mu spolu s milovníkmi kvalitnej pôvodnej literatúry blahoželá!

(mab, Foto: autor)

HUMORESKA

Nedávno som sa hrabal v rôznej pochybnej literatúre a našiel som tam úvahu, ako meno ovplyvňuje človeka. Dal som si pohár cmaru a zamyslel som sa. Najprv mi pred vnútorným zrakom prebehla nebohá stará mať – ročník 1899, aby nedošlo k omylu. Tá mi ako chlapčatú rozprávala, že u žien sa v ich dedine a aj v rodine vyberali v podstate najmä tri mená – Anna, Mária a Helena. Sem-tam „nejakó inô“, to keď bolí rodičia bohatí, a teda fajnoví. Aby sa to v rámci priezvisk nemiešalo, používali sa takzvané prídomy. Dlhá Anča, Krivá Helena či Marča od lesa.

Sám som mal v rodine Helenu Poštárku, takže viem, o čom hovorím. Starká svojich synov nechala pokrstiť v poradí Andrej, Michal, Ján a Pavol. Čo už navymýšľa, keď pán farár majú kalendár. Najjednoduchšie to bolo v prípade Jána, zhodou okol-

menami vyrovnávali, ale viem, že my sme jediného Cyrila na základnej škole premenovali na Metoda a bolo...

Roky bežali a v sedemdesiatych rokoch medzi našimi róm-skými spoluobčanmi mimoriadne zabodoval film Vinetou. Dodnes

v spoločnosti nadúval, že ešte chcem doplniť svätých evanjelistov na svojich Lukáša a Jána, ale nezadarmo sa. Na druhej strane sa v ostatných rokoch rodičia v rámci mien doslova vyšantili. Rozšírenie satelitných televíznych prijímačov, a to aj

linda, Šóšanna, Auróra a Živa. Chlapci zas prekvapili menami ako Bentley, Oktavio, Diego, Wayne a Enzo. To už aj ten Vinetou Stojka nemusí trpieť komplexmi menejcennosti. Akurát, keď som písal túto humoresku, dočítal som sa, že istá naša populárna herečka so svojim druhom (po manželstve, zdá sa, baží iba štvorpercentná menšina), nazvala svojho prvorođeného syna Bendegúz. Keď sa na to tak pozerám, tak Bendegúz Lakatoš má šancu v našom zozname získať jedno z popredných miest. Mimochodom, v Londýne je v posledných rokoch najfrekventovanejšie meno pre anglického novorodenca Mohamed...
Marek DANKO

Povedz Jožovi, nech pozdraví Marku

ností môjho tatka, ktorý sa na Jána aj narodil. To už jeho brat Michal, ktorý ako správca pole-sia bol v štátnej službe, nemohol inak ako dať svojim potomkom fajnovšie mená. A tak do rodiny pribudli Bohumil, Benjamín a Antónia. Netuším, ako sa moji bratrance a sesternice so svojimi

stretávam ľudí, ktorí sa dušia, že ešte pred prevratom poznali Vinetou Stojku a Ribanu Čonkovú. To budú zrejme tie mestské legendy, lebo ja som natrafil vo vtedajšom telefónnom zozname iba na Hyacintu Chobotovú. Roky bežali a ja som sa zmohol iba na Matúša a Marka. Občas som sa

v osadách, nám prinieslo zopár Onurov a Šeherezád. Veď aká to bola fajnová telenovela, aj keď turecká.

Fantázia niektorých rodičov je však takmer bezhraničná. V košickej Univerzitetnej nemocnici sa napríklad v minulom roku narodili deti s menami ako: Ger-

Ivan STADTRUCKER poznačil dejiny slovenskej vedy, filmu aj televízie

Zachytil slnko v sieti aj krásu tmy

Milan POLÁK – Foto: (se)

Univerzitný profesor Ivan STADTRUCKER bol prvý a doteraz jediný riaditeľ Slovenskej televízie, ktorý v tejto inštitúcii pracoval niekoľko desaťročí a začínal v nej doslova od piky. Najprv ako absolvent Elektrotechnickej fakulty ČVUT v Prahe bol od roku 1958 pracovníkom zvukovej techniky v televíznom štúdiu Bratislava, po dvoch rokoch sa stal vedúcim televíznej techniky a v tom čase aj prvým vedúcim štúdia pre elektronickú hudbu v Česko-Slovensku.

Prof. Ivan STADTRUCKER, priekopník filmovej teórie a vedy

Po pobyte v Amerike, kde o elektronickej hudbe prednášal na univerzite v Kansas City, bol Ivan Stadtrucker niekoľko rokov redaktorom filmového vysielania televízie a neskôr, opäť viac rokov, dramaturgom jej literárno-dramatického vysielania. V tom čase začal pedagogicky pôsobiť na VŠMU v Bratislave, publikoval prvé odborné a literárne práce a písal scenáre pre dramatické relácie. V roku 1994 zaujal pozíciu generálneho riaditeľa Slovenskej televízie. Bolo to v čase, keď sa riaditelia a vedúci pracovníci televízie striedali ako na bežiacom páse, a tak ani on v tejto funkcii dlho nepobudol. Ale skutočnosť, že to bol prvý a jediný riaditeľ televízie s predchádzajúcou dlhoročnou praxou, pozoruhodnými výsledkami a so skúsenosťami z práce v televízii na rozmanitých postoch, je nesporná.

■ PRISPEL K ZÁZRAKU

Prvenstiev, ktoré môžeme dnešnému osemdesiatnikovi Ivanovi Stadtruckerovi (nar. 22. 1. 1935 v Krupine) pripísať, je však viac. Napríklad v súvislosti s legendárnym česko-slovenským filmovým zázrakom v šesťdesiatych rokoch minulého storočia spomína sa ako prvý film v poradí dielo slovenského režiséra Štefana Uhra Slnko v sieti (1962). Pre hudbu k tomuto filmu, ktorej autorom bol Ilja Zeljenka, vytvoril Stadtrucker zvukovú stopu súvislého pásma rôzne modulovaných zvukov. Navyše pre jeden z filmov, ktorý do tohto „zázraku“ právom patrí, pre film režiséra Eduarda Grečnera Každý týždeň sedem dní (1964) napísal Ivan Stadtrucker scenár. Pre viacero televíznych inscenácií, ktoré vysielali aj v rámci dnes už legendárnych tzv. televíznych pondelkov z Bratislavy celoštátne, písal scenáre. Celkovo je autorom vyše päťdesiatich scenárov k hraným i dokumentárnym televíznym filmom. Z tých významnejších spomeneme aspoň niektoré. Napríklad Za frontom (1974) – na motívy drámy V. Markovičovej-Zatureckej, Posledné interview s Dr. Schweitzerom (1975), Poslední parlamentári (1977), trinásťdielny televízny seriál Snehuľkovia (1978), Tam je hviezda Sirius (1983), Oddychový čas pre sudcu (1984), Mefisto a Faust v Paríži (1984), Paso dobre pre troch (1986). Sám režíroval niekoľko krátkych filmov, napríklad Samuel Mikoviny, Podoby času,

Objektom Stadtruckerovho trvalého záujmu je aj extravagantný umelec Andy Warhol

Alexandria, Albrecht Dürer a iné. Z jeho významnejších aktivít ešte zaznamenajme dramaturgickú spoluprácu pri rekonštrukcii filmu bratov Siakelovcov Jánošík z roku 1921 (1975).

■ PRIEKOPNÍCKA PRÁCA

Významná a priekopnícka je aj Stadtruckerova teoretická práca. Popri Júliusovi Paštekovovi patrí k zakladateľom slovenskej filmovej vedy a vedy o audiovizuálnych umeniach. Už v roku 1971 vydal podnes uznávanú knihu Krása tmy. Sústredil sa v nej najmä na fenomén filmu a na jeho

vzťah k iným umeleckým disciplinám. Už v tejto prvej teoretickej knihe sledujeme, ako sa u neho uprednostňovaním semiotických princípov formuje technicko-exaktný prístup k interpretácii filmu. Skúmanie technológie diela poukazuje na autorovo pôvodné technické vzdelanie. Aj ďalšie jeho teoretické práce, ktoré vy-

rá a pútavý dramatický príbeh. V cestopisnej knihe Amerika na vlastnej koži zasa upúta jeho reportérska vynaliezavosť, humor aj ironia, ako i umenie sviežeho a dobre sa čítajúceho opisu prežitých zážitkov či skúseností. Dobré sa čítajú knihy Ohne vo vinohradoch, Kto zhasol svätóžňanskú mušku, kniha piatich krátkych próz Lásky nemilovaných, dramatický príbeh zo súčasnosti Šablíca či kolekcia reportáží, ktoré sú ilustrované unikátnymi fotografickými dokumentmi Idúc životom (vydala Matica slovenská v minulom roku).

■ TÉMA – WARHOL

Osobitou kapitolou Stadtruckerovho tvorivého úsilia je jeho takmer tri desaťročia trvajúci intenzívny záujem o život a dielo amerického umelca Andyho Warhola, ktorý bol po predkoch slovenského pôvodu. Záujem o tohto umelca je však u Ivana Stadtruckerera ešte dlhší. Už v roku 1971 zmieňuje sa o Andyom Warholovi vo svojej prvej, vyššie spomínanej teoretickej knihe Krása tmy v súvislosti s Warholovými filmami Sleep a Empir. Systematicky sa však tejto veľkej téme venuje od roku 1990. Po štúdiu obsiahlej literatúry podnikol niekoľko ciest do USA (1995, 1996, 1999). Navštívil popredné umelecké múzeá a galérie v New Yorku, v Washingtonu, v Bostone, Chicagu, Los Angeles, Pittsburghu a iných mestách, kde vystavujú Warholove diela. Strelol sa s najbližšími spolupracovníkmi Andyho Warhola i s poprednými znalcami jeho života a tvorby. Cenné informácie mu poskytl Warholov brat John a ďalšie osobnosti. Výsledkom bolo napísanie obsiahlej, vyše dvestodvadsaťstranovej knihy s množstvom zaujímavých fotografií a reprodukcii diel s názvom Warhol, ten druhý Andy. V knihe sleduje životný príbeh Andyho Warhola v časovej následnosti a vždy sústreďuje pozornosť na tú Warholovu kreativitu, ktorá v danom období jeho života dominovala. Čitateľ sa dozvedá to podstatné, čo na Warhola pôsobilo a čo formovalo jeho myslenie, ctenie i budúce konanie. Nechýba ani opis sociálno-ekonomických vplyvov, pomerov v New Yorku v tých časoch, čo potom vplývalo na kresliarsku a reklamnú aktivitu Andyho Warhola. Veľkú časť svojej knihy venuje autor knihy filmárovej Warholovi, a to tak filmom, ktoré sám nakrútil, až po filmy, ktorých bol producentom. Výsledky jeho filmárskej aktivity posudzuje z teoretického nadhľadu a v kontexte vtedajšej americkej a európskej kinematografie. Venuje sa tiež estetickým, etickým a mediálnym zvláštnostiam slávnej sieťotlačovej tvorby umelca. V závere sa autor sústreďuje aj na jeho pozostalosť a odkaz. Dospieva k názoru, že Andy Warhol spomedzi všetkých vtedy žijúcich umelcov najúplnejšie zdokumentoval život človeka druhej polovice 20. storočia. Presvedčivosť celej knihy zvyšuje aj skutočnosť, že jej autor na rozdiel od iných Warholových vykladačov a životopiscov dôverne pozná kultúrne tradície prostredia, z ktorého pochádzali Warholovi rodičia a ktoré najmä vplyvom Warholovej matky, s ktorou sa po celý život rozprával jej rodným jazykom, predznamovali nielen Warholovo videnie, ale aj jeho reflexiu sveta.

Tvorivosťou a prácou naplnený život Ivana Stadtruckerera obohatil našu národnú kultúru o nemalú sumu nesporných hodnôt. Sympatickým znamením okružného jubilea sú jeho odvážne plány do ďalších rokov života. Z tých mnohých sa tešíme najmä na spomínané a už rozpracované dejiny Slovenskej televízie.

PROFIL

V týchto dňoch uplynulo sto rokov od smrti otca amerických Slovákov Štefana Furdeka. Zakladateľ a prvý predseda Slovenskej ligy v Amerike a Matice slovenskej v Amerike, národný buditeľ, rímskokatolícky kňaz, spisovateľ a novinár zomrel 18. januára 1815 v Clevelande. Svojimi verejnými aktivitami sa zapísal medzi najvýznamnejších a najznámejších slovenských prisťahovalcov v USA.

Furdekova storočnica

Štefan Furdek sa narodil 2. septembra 1855 v Trstenej na Orave. Po gymnaziálnych štúdiách v Banskej Bystrici a v Nitre odišiel na teologickú fakultu do Budapešti. Národnostné dôvody ho však v roku 1877 prinútili Uhorsko opustiť. Vo vysokoškolskom štúdiu pokračoval na univerzite v Prahe. Začal študovať klasickú filológiu a v rokoch 1879 – 1882 tam získal aj teologické vzdelanie. V roku 1882 sa odsťahoval do USA, lebo v materskej krajine mu cirkevní predstavení, ako aj štátne úrady bránili v činnosti pre jeho národnobuditeľské postoje. Usadil sa v Clevelande, v štáte Ohio, kde štúdiá z teológie aj dokončil. Tu založil slovenskú osadu sv. Ladislava z Clevelandu a stal sa prvým správcom chrámu Out Lady of Lourdes Catholic Church, v ktorom slúžil tridsaťdva rokov.

Celý svoj život v zámorí zasvätil krajanickým, spolkovým, kultúrno-spoločenským aktivitám pre dobro slovenských rodákov. V roku 1890 sa stal predsedom Prvej katolíckej slovenskej jednoty – prvého spolku Slovákov v Amerike. Jej základňu postupne tvorilo viac ako stotisíc členov. Bol tiež redaktorom časopisu Jednota, ktorý tento spolok vydával. V roku 1893 spojil sily s Petrom Rovniankom a spolu založili Maticu slovenskú v Amerike. Dva roky bol jej predsedom. V roku 1907 spolu s Rovniankom založili Slovenskú ligu v Amerike a Furdek bol jej prvý predseda. Práve Slovenská liga bola v období prvej svetovej vojny jediným skutočne uznávaným predstaviteľom Slovákov na svetovej scéne. Postupne zastrešila všetky významné spolky Slovákov žijúcich v Amerike a stala sa hlavným iniciátorom sformovania dvoch významných dokumentov, ktoré podporili vznik spoločného štátu Slovákov a Čechov – Clevelandskej a Pittsburskej dohody.

Štefan Furdek založil aj Združenie slovenských novinárov, Ústredný národný výbor a Jednotu katolíckych žien. Okrem toho v clevelandskom pôsobisku organizoval kultúrny život a vzdelávanie v rodnom jazyku pre slovenské deti. Rôznymi spôsobmi tiež podporoval krajanov vo svojej rodnej zemi. Organizoval podujatia na podporu slovenského kultúrneho života, ale aj protestné zhromaždenia proti národnostnej politike Rakúsko-Uhorska.

(dv)

Štefan FURDEK

Matičari v Rybníku v okrese Levice udivujú aktivitami Rok začali Pagáčovou paradou

Na Slovensku sú dve obce s pomenovaním Rybník. Jedna nevelká v okrese Revúca a druhá, niekoľkonásobne väčšia, v Tekove. A práve o tej v Levickom okrese sme už niekoľkokrát písali aj v matičnom týždenníku v súvislosti s tamojšou matičnou organizáciou, ktorá pod vedením inžinierky Daniely Trňanovej vyvíja bohatú a pestrú činnosť.

Novoročné stretnutie členov aktívnej matičnej organizácie v Rybníku

Aj tento rok už majú za sebou zaujímavé podujatie. Hneď v prvých dňoch roka pripravili Pagáčovu paradu, na ktorej sa zúčastnili aj predstavitelia vyšších matičných štruktúr, a tak nečudo, že sa popri bilancovaní hovorilo aj o tom, ako činnosť MS ešte zatriktívniť a priťahnuť do svojich radov nových, mladých členov.

Už dávnejšie som sa nad týmito slovami zamýšľala, lebo sledujem spoločenské dianie v okrese Levice a vidím, aké zložitá je v dnešných časoch robí dobrovoľnícku spoločenskú činnosť. O to viac uznania si zaslúžia matičari v Rybníku a ich vedenie. Organizujú široké spektrum podujatí jedno za druhým – vzdelávacích, poznávacích, cestovateľ-

ských, oddychových – nájdú si na to čas, sily aj finančné prostriedky a musím dodať, že ich organizujú na vysokej úrovni a s veľkým záujmom širokej verejnosti. Vo svojom okolí nepoznám nijaký iný MO MS, ktorý by vyvíjal takú bohatú a pritažlivú činnosť. Trúfam si tvrdiť, že táto matičná organizácia je na Slovensku výnimočná – aj príkladnými vzťahmi členov medzi sebou navzájom. Bola som svedkom, keď členka výboru na jednom zaujímavom podujatí (Festival ruskej piesne) vyslovila predsedníčke D. Trňanovej úprimné uznanie: „S tebou sa dostaneme aj na také podujatia a miesta, ktoré by sme nikdy nenavštívili, nevideli.“ Aj to ma vedie k napísaniu týchto niekoľkých uznalivých riadkov. Robia výbornú prácu, šíria dobré meno Matice, za čo ich treba pochváliť, oceniť. Na takýchto ľuďoch sa môže rozvíjať činnosť MS aj v týchto časoch.

Anna MARAČKOVÁ

Tibor MIKUŠ so spolupracovníkmi vytvorili dôležitú publikáciu Unikátna história župného hasičstva

Nie je to možné, nedá sa?! Isto si takéto otázky nekládli Tibor Mikuš ani Anna Hurbanisová s kolektívom spolupracovníkov. Oni chceli, preto dokázali. Vytvorili projekt dôležitej publikácie a mali odvahu uskutočniť ho. Výsledkom je kniha História a súčasnosť dobrovoľných hasičských zborov v Trnavskom samosprávnom kraji. Pre T. Mikuša, ktorý cieľavedome publicisticky mapuje minulosť a súčasnosť župy, ktorej „vládne“, to nebol prvý podobný počin. Verme, že ďalšie budú nasledovať.

Tristostránkovú publikáciu sa podarilo zaplniť neuveriteľným počtom historických faktov, dokumentov a fotografií, „zaľudniť“ ju toľkými stovkami hasičských osobností, až je to obdivuhodné. Priaznivo sa prejavil prínos takmer stovky spolupracovníkov z dobrovoľných zborov, no rovnako žiaduci však bola aj podiel hasičských funkcionárov v okresoch, pôsobiach na území trnavskej župy, vrátane vyzvaných starostov. Oporami pri zostavovaní „župnej“ histórie a súčasnosti hasičstva sa stali archívne pramene, doterajšie knižné vydania príspevkov k dejinám

požiarnej ochrany v okresoch, ale aj pamätnice zborov a internetové stránky obcí.

Mikušovci si zvolili vlastný a inšpiratívny spôsob knižnej prezentácie fotografickej minulosti a prítomnosti jednotlivých zborov. Kniha pôsobí encyklopedicky, je originálna a pritažlivá, zaujme každého. Autori, grafici ani tlačiarne publikácie azda nespýšnejú, hoci toto ich dielo sa stalo ozdobou obcí v celej župe a nielen tamojších dobrovoľných hasičských zborov.

Stanislav VANČO

Tvorivé rokovanie matičiarov v bratislavskej Dúbravke Hľadali odpovede na mnohé otázky

Decembrová členská schôdza matičiarov v bratislavskej Dúbravke mala popri peknej vianočnej atmosfére zaujímavý priebeh. Zaznelo na nej viac návrhov a názorov ako ďalej v činnosti matičnej organizácie a v podnetnej diskusii sa prítomní obracali na Mgr. A. Mitaľa z Domu Matice slovenskej v Bratislave s otázkami, prečo nie sú takmer nijaké propagačné materiály o MS, ako reagovať na ďalšiu zbierku pre Maticu, keď v organizácii je prázdna kasa, a ako realizovať ďalšie projekty, keď aj na tie odsúhlasené a uskutočnené neprišla z ústredia ani koruna.

Na podnety z pléna odpovedal A. Mitaľ alebo na znepokojujúce otázky hľadali matičari odpovede spoločne. Na výzvu J. Šimonoviča reagovali trebárs tak, že finančnú zbierku uskutočnia, ale zhromaždené prostriedky zostanú pre potreby organizácie. Čo matičiarov v Dúbravke potešilo, boli úspešné aktivity, ktoré uskutočnili počas roka, najmä v rozvoji národného povedomia v školách. Na vedomostnej súťaži o národnej histórii v ZŠ pri Kríži, na ktorej sa zúčastnilo päť žiac-

kých družstiev, bola ako predsedníčka poroty nositeľka Rádu L. Štúra Eva Kristinová. Učiteľia slovenského jazyka – matičari – pripravili široký okruh otázok od najstarších slovenských dejín, o významných dejateľoch, matičných reáliách, cez SNP až po dnešok a ako s uspokojením porotcovia konštatovali, súťažiaci mali veľmi dobré vedomosti. Podľa ich úsudku najlepší boli zo ZŠ Beňovského, druhí zastupovali ZŠ Pri kríži a ZŠ Sokolíkova a tretiu priečku obsadili žiaci ZŠ Nejedlého. Práve na

tejto škole sa pričinením matičiarov uskutočnila aj ďalšia vedomostná súťaž pod názvom Žijeme v Európe. Na precízne pripravenom podujatí sa zúčastnili aj známe športové osobnosti a predsedníčka MO MS v Dúbravke. Program spestrili svojim rozprávaním a životnými príbehmi. Na súťaži sa zúčastnilo sedem družstiev a zapojili sa do nej aj žiaci z iných mestských častí. Porota opäť konštatovala, že európske reálie poznajú veľmi dobre.

Prvenstvo tentoraz získali reprezentanti ZŠ Nejedlého, druhí boli žiaci zo ZŠ Karloveská a tretí školáci zo ZŠ Sokolíkova. Bolo vidieť, že sa na takéto podujatia so svojimi vyučujúcimi cieľavedome pripravujú, aby svoju školu úspešne prezentovali. Miestny odbor Matice slovenskej v Dúbravke má radosť z toho, že sa v školách presadzuje predsavzatie – cítiť a myslieť národne.

Kveta SLYŠKOVÁ

Ad: Bulvárny perohryz znevažuje sv. Metoda, SNN 51 – 52, 2014

Záhadu treba (konečne) rozriešiť

Rudolf KADLEC – Foto: archív SNN

„Nie som čitateľom Slovenských národných novín ešte ani rok, ale ich obsah ma upútal a každé číslo, odkedy som ich pravidelným odberateľom, prečítam do bodky. Nech sa vám vo vašej dobrej práci i v nastávajúcom roku stále darí. Prajem vám, aby ste oslovovali stále viac občanov. „Nestačí však len písať, treba aj konať!“ Takto sa začína list Ing. Rudolfa SLEZÁKA.

Bezprostredne reaguje na vlaňajšie posledné rozšírené dvojčíslo 51 – 52/2014, v ktorom ho zaujal článok historika Petra Mulíka s horeuvedeným titulom a nadtitulom Solúnski bratia sú zrejme pochovaní spolu v Bazilike sv. Klementa v Ríme, v ktorom prináša

senzačné, no nie nepravdepodobné zistenie. Jeho tvrdenie v spomenutom texte istotne vyvolá záujem a polemiky nielen v odbornej verejnosti, ale ako vidno aj medzi širokou verejnosťou. P. Mulík v ňom uvádza: „Archeologické výskumy k osobnosti sv. Cyrila sa začali v Ríme v roku 1869; našli hrob s kosťami, ale boli to kosti dvoch osôb, a preto od ďalších výskumov na tom mieste upustili...“ Inžinier R. Slezák reaguje: „Na základe doterajších poznatkov aj údajov uvedených v článku usudzujem, iste nielen ja, že by to mohli byť pozostatky kostí solúnskych bratov, patrónov Európy sv. Cyrila a Metoda. Zrejme sa treba vrátiť do cirkevných archívov najsvätejšej stolice

v Ríme, tiež využiť nové technológie na rozriešenie tejto záhady. Výskum DNA pozostatkov kostí nájdených v roku 1869 buď potvrdí, alebo vyvráti domnienku, či sú to pozostatky bratov, a tiež či pochádzajú z okolia mesta Solún.“ Lenže s akou vzorkou – s čím porovnať genetickú informáciu v bunkách, ktorú odhalí metóda DNA?

„Zistiť to je veľká úloha pre Maticu slovenskú, pre cirkev v zastúpení KBS, pre ministerstvo kultúry. Zaujímá nás, kde sú pochovaní solúnski bratia? Mňa áno, verím, že aj kompetentných. Nepochybujem, že sa nájdú aj sponzori z radov našich podnikateľov. Dobrá vec sa podarí, len treba chcieť.“

Písal sa rok 1974. Pre našinca vtedy bolo dosť neobvyklé stáť na vojenskom cintoríne niekde na Západe. Bol som prekvapený z veľkého počtu hrobov z druhej svetovej vojny na cintoríne v belgickom mestečku Adinkerke, pretože ako žiak som sa učil – a neskôr ako učiteľ som ja žiakov učil – iba o tých východných bojiskách.

Keď umierali najkrajší...

Pochovávali tu Angličanov, Američanov, Belgičanov, Francúzov aj Slovákov. Pre členov Speváckeho zboru slovenských učiteľov sa tu na krížoch pôsobivo vynímali mená Juríček, Lackovič, Knot, ktorí tu ako piloti vojenských stíhačiek britskej armády predčasne skončili svoje životné púte. Priestorom nad starostlivo upravenými hrobmi zazneli vznesené tóny piesne Aká si mi krásna, ty rodná zem moja! To nám po autorovi textu Bellovi-Horalovi vytryskli tie slová z najhlbšieho vnútra duše! Pri pohľade na nebo (nie nad našimi horami) mi zovrelo hrdlo a nech mi odpusti už nežijúci pán dirigent Haluzický, že druhá časť piesne v mojom podaní znela skôr ako vzlyk...

Slovenské mamičky, pekných synov máte. Mali ste. Na krížoch dátumy narodenia 1921, 1919, 1922...

Slovenské mamičky, smeli ste sa vôbec dozvedieť, kde vám snívajú svoj večný sen o budúcnosti? Umožnila vám politická zlovôľa položiť kvety a preliať slzy nad ich hroby?

Slovenskí letci boli krásavci. Zlatým povojničkom boli povíjaní. Letecká uniforma dotvárala a umocňovala ich šarm a eleganciu. A dievčinám z Anglicka sa pri pohľade na nich rozžiarili oči a rozbúchali srdiečka.

Spomenul som si na svojho uja Tomáša, vojenského pilota, ktorému sa ešte pre nízky vek nespĺnila túžba strieľať na nemecké bombardéry. Keď mal jedenásť rokov, vystrúhaval na povale rodičovskej chalupy lietadlička a púšťal ich na dvor. Tesne po vojne sa mu sen splnil. Pri pohľade na mladúckeho pilota zvlhli oči milujúcej mamičky, no nebola sama. Oči z neho nevedela spustiť ani krásavica z Prahy-Kbelov. Zostala pri tom obdivne natrvalo...

Krátko pred oným osudným letom ma ako päťročného obdivovateľa zdvihol na pleciach a ja som sa od hrdosti vznášal v oblakoch fantázie. Potom prišla do Nemčianin začínajúca rakva, ktorú zlomení rodičia nesmeli otvárať, lebo – šepotalo sa – bol v nej iba popol. Zo zväčšeného portrétu sa ujo Tomáš počas rozlúčkového obradu spokojne usmieval na smutné, presmutné zhromaždenie. Nezaplakal ani vtedy, keď jeho snúbenicu museli viackrát kriesiť a preberať z mdlôb.

Živo si pamätám, ako nízko nad cintorínom preletelo dvojplôšné lietadlo, a veniec, ktorý z neho spustili, spadol takmer do hrobu. Písal sa rok 1948, bolo obdobie studenej vojny a bolo treba sa náležite pripraviť. Mladý pilot Tomáš sa za záhadných okolností osudovo stretol pri vojenských manévroch s iným lietadlom a obe horiace lietadlá spadli do lesov neďaleko Studienky. V plnom rozkvetení sil a nádeji museli zomierať tí najkrajší.

Ach, vojna, vojna, nešťastná vojna...

Peter KOZOLKA

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

**Držme
pochodeň**

Akoby sa všetko malo zmeniť na jeden veľký chaos. Amerika, Afrika, paradajka, paprika. Neobmedzená sloboda, ale len pre vyvolených. A čo pravda? Tá už definitívne skápa pri dverách? V priamom prenose sa nám veľkí sveta smejú do ksichtu. Vraj sa oni politici i politicky postavili na čelo miliónového „solidárneho“ davu v Paríži. Ale obnažené fakty nepustia: pustili do gatí a nechali sa nasnímať na „vedľajšej ulici“.

Nemôže nás netrápiť to, čo sa stalo v Paríži, čo sa deje v Ukrajine, Sýrii, Iraku. Je naozaj svedectvom slobodnej a demokratickej Európy parížsky plátok urážajúci inak zmýšľajúcich, kresťanov či moslimov? O čom svedčí nárast jeho nákladu viac ako desaťnásobne? Je naozaj tak blízko od „slobody“ k peniazom? O čom svedčí vojna medzi vládou a vlastnými, inak zmýšľajúcimi občanmi? Skade majú peniaze náboženskej bojovníci na Blízkom východe?

V záujme multikulturalizmu, prúdiacemu do Európy napriek tomu, že sa neosvedčil – a tvrdila to ešte nedávno aj dáma z prvého radu pochodu solidarity! – chce naša Európa spáchať samovraždu, nie je ochotná povedať jasne: ak ste vy inakší prišli k nám a nechcete od nás odísť, zvyknite si na našu kultúru, tradície i na bravčové mäso! Slobodu podľa svojho gusta hľadajte inde, trebárs doma v Ázii, tu u nás ostane naša európska a kresťanská sloboda, lebo bez nej nebudeme! A aj u nás ide o slobodu, o právo slobodne vyjadriť svoj názor. Ide o slobodu, ktorú často ako zhasínajúci plamienok ochránili generácie našich predkov. Boli v našich dejinách veruže smutné prejavy neslobody: strieľalo sa do nevinných ľudí. V Černovej, Kláku, Ostrom Grúni, Sklenom. Dnes sa sloboda (zatiaľ) ubližuje inak. Bráni sa nám povedať nahlas, čo chceme povedať. Takmer neveriteľne a neférovne sa brojí proti účasti verejnosti na referende za ochranu tradičnej rodiny. Všetci prikývnu, že všeludové hlasovanie je vrcholom priamej demokracie, ale... čo na to naša ústava? A čo si pomyslí a povie Európa? A Washington?

Zase nám prichodí byť na strane obrany slobody. Lebo televízie odmietajú propagačné spoty organizátorov plebiscitu. Dokonca je ohrozená moderátorka za svoje účinkovanie v propagačnom spote. My sme Matica, náš údel je jasný: podporovať rodinu, základ nášho štátu. Sme povinní plniť očakávania Európy. Francúz Guérin ich vyjadril takto: „Je vo vás (Slovákov) niečo detsky neskazené a čisté. My na Západe čakáme na vašu neskazenú interpretáciu prítomnosti, vy držte pochodeň nádeje.“

Noša aktivít spolku Čiernohorsko-slovenské priateľstvo Tradičný slovenský Mikuláš v Podgorici

Text a foto: Michal SPEVÁK, Čierna Hora

Počas sviatku svätého Mikuláša zorganizoval spolok Čiernohorsko-slovenské priateľstvo (ČSP) podujatie Mikuláš v Podgorici 2014. Slávnostne vyzdobená miestnosť reštaurácie Ribnica v čiernohorskom hlavnom meste sa zaplnila do posledného miesta. Zišli sa v nej deti z viacerých čiernohorských miest ako Podgorica, Bar, Herceg Novi, Budva a Tivat.

Z darčiekov od Mikuláša sa tešili najmä najmenší

Potomkom našich krajanov pripravili organizátori stošesťdesiatpäť balíčkov s drobnými maškrtami. Dobrotu im spoločne zabezpečili Vladimír Čizmanský a Daniel Stracinsky, evanjelickí kazatelia, ktorí pôsobia v Podgorici, ďalej Michal Spevák, predseda spolku ČSP, ktorý stvárnil Mikuláša, a Duško Gedra, ktorý stlesnil čerta.

Počas vlnajšieho decembra krajanovia z Čiernej hory za podpory Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí uskutočnili dva projekty – knižnica pre deti a Dni slovenskej kultúry. Do knižnice pre deti nakúpili knihy, učebnice, beletriu a inú literatúru. Najmenší sa samozrejme najviac potešili rozprávka v slovenčine. Počas augustového

Veľtrhu rôznorodosti v Podgorici sa konali Dni slovenskej kultúry, kde sa prezentovala slovenská kultúra, obyčaje a gastronómia. V septembri v podgorickom Dome kultúry premietli tri slovenské filmy – Neha, Slnko v sieti a Vtáčkovia, siroty a blázni. V novembri spolok ČSP zorganizoval zájazd do Skopje na kvalifikačný futbalový zápas na ME Macedónsko – Slovensko a na sklonku vlaňajšieho roka sa v mestských Domoch kultúry v Podgorici a v meste Herceg Novi uskutočnilo premietanie filmu Slováci a spoliežte aj koncert hudobnej skupiny Pavla Matúcha, Slováka z Vojvodiny v Srbsku.

Naším krajanom v Čiernej Hore prajeme, aby sa im vydarilo aj iné podujatia, ktoré chcú uskutočniť v tomto roku. „Malo by to byť nakrútenie dokumentárneho filmu o Slovákoch v Čiernej Hore, zorganizovanie tretej Letnej školy slovenskej vlastivedy a samozrejmosťou by mal byť opäť Mikuláš pre najmenších v Podgorici,“ povedal o zámeroch spolku jeho predseda Michal Spevák. Najvýznamnejšou plánovanou akciou našich krajanov bude Medzinárodná detská folklórna prehliadka, na ktorej vystúpia slovenské súbory z viacerých krajín – Čiernej Hory, Chorvátska, Ukrajiny, Srbska.

Zlatá bula kráľa Svätopluka v Nových Zámkoch Novoročný trojkralový koncert

Text a foto: Dr. Helena RUSNÁKOVÁ

Františkánsky kostol v Nových Zámkoch sa 6. januára na sviatok Troch kráľov naplnil do posledného miesta. Na Novoročnom trojkralovom koncerte tu vystúpili hudobní telesa a folklórne skupiny z Nových Zámok a okolia, ktoré do programu pozval domáci súbor Zlatý levík pôsobiaci pri tunajšej ZUŠ.

Ako nám povedal programový vedúci koncertu, pedagóg ZUŠ v Nových Zámkoch PhDr. Ladislav Dráfi, novozámocký Zlatý levík zakaždým pozýva do svojho programu rôzne súbory z viacerých regiónov nášho Slovenska. Aj tentoraz sa na ňom predstavilo vyše šesťdesiat účinkujúcich. Popri členoch Zlatého levíka i Komorný súbor pri ZUŠ Nové

Zámky, Vokálny spevokol Enthea, Folklórny súbor Mlynček z Kolárova a speváčka Mirka Kozárová. Malí koleďníci zo Zlatého levíka zavinovali všetkým ľuďom dobrej vôle touto koledou: Vinšujeme vám Nový rok, požehnania na každý krok./ Do práce zdravíčka a na stôl chlebička./ Do duše milosti, do srdca radosti./ Pokoj nech s vami prebýva a láska s vami nech spočíva./ Vinšujeme vám Nový rok, aby ste mali šťastný krok./ Doma lásku, svornosť a všetkého hojnosť.

Najaktívnejšie súbory si z rúk riaditeľky Domu MS v Šuranoch Mgr. M. Kozárovej prevzali certifikát – Zlatú bulu kráľa Svätopluka za aktívne účinkovanie aj na podujatiach v Šuranoch.

BODKA ZA VAŠIMI NOVINAMI

Michal BALÁŽ

Mladé talenty v Budmericiach

Už po šiesty raz v tradičnom čase pred Vianocami v Budmericiach slávnostne odovzdávajú ceny najmladšej literárnej súťaže na Slovensku, ktorá nesie meno Rudolfa Fábryho

Literárna súťaž a následné stretnutia začínajúcich autorov poézie sa konajú v rodisku významného slovenského básnika, aby si pripomenuli jeho odkaz a vymenili skúsenosti z básnickej tvorby. Pod patronátom Národného osvetového centra súťaž organizuje časopis pre mladú literatúru a umenie Dotyky, ku ktorému sa pridala aj Obec Budmerice a Literárne informačné centrum. Za rok 2014 porota súťaže udelila štyri čestné uznania a tri prémie. Laureátom Ceny Rudolfa Fábryho sa stal Michal BALÁŽ (na obrázku), ktorý v súčasnosti študuje doktorandský stupeň scenáristiky a réžie hraného a dokumentárneho filmu na Filmovej a televíznej fakulte Vysokej škole múzických umení.

Text a foto: Milan BUŠO

PRIPOMÍNAME SI

31. januára
– tristošesťdesiat rokov, čo sa Kežmarok v roku 1655 stal slobodným kráľovským mestom
– stodevätidesiat rokov od narodenia hrdinu revolúcie v meruósmom roku Viliama Šuleka, odsúdeného štatariálnym súdom a popraveného (1825 – 1848)

– pred sto štyridsiatimi rokmi uhorské úrady zatvorili slovenské gymnázium v Martine (1875)

– významný slovenský historik, spisovateľ a spolupracovník našich novín Anton Hrnko oslaví šesťdesiatku

2. februára
– stotridsať rokov, čo skupina slovenských vzdelancov, podnikateľov a obchodníkov založila Hornouhorsku banku Tatra, účastinnú spol., so sídlom v Martine (1885); Tatra banka bola až do vzniku Česko-Slovenska najvýznamnejšou našou bankou a výrazne prispela k rozvoju Slovenska v posledných desaťročiach monarchie

3. februára
– pred sto päťnástimi rokmi (1900) sa na Štrbskom Plese konali ôsme majstrovstvá sveta v rýchlokorčuľovaní; trať bola na zamrzutej hladine plesa

– sedemdesiatpäť rokov má spisovateľ, textár, dramatik, herec a divadelný podnikateľ Milan Lasica, jeden z nezábuduteľnej dvojice komikov Lasica – Satinský, manžel poslankyne M. Vášáryovej

4. februára
– pred sedemdesiatimi rokmi sa na Jalte začala schôdza šéfov spojeneckých veľmocí v druhej svetovej vojne: prezidenta USA Harryho Trumana, premiéra Veľkej Británie Winstona Churchila a šéfa ZSSR Josifa Stalina o povojnovom usporiadaní Európy a rozdelení sfér vplyvu

– tridsaťpäť rokov, čo umrel vynikajúci slovenský fyzik, európsky priekopník využitia kvantovej mechaniky profesor Ján Fischer (1905 – 1980)

– slovenský právnicový politik, zakladateľ SDKÚ, ktorá bola niekoľko rokov na čele slovenského politického diania, dvojnásobný premiér, dnes poslanec slovenského parlamentu Mikuláš Dzurinda má šesťdesiatiny

5. februára
– stošesťdesiatpäť rokov minulo od záplavy bratislavského Starého Mesta (1850); rozvodnený Dunaj potopil územie až po dnešné Námestie SNP, na rohu Laurinskej a Uršulínskej ulice dodnes možno nájsť tabuľku s vyznačením, kam až siahala na tomto mieste dunajská voda

– televízny zabávač D. Dangiľ oslavuje štyridsiatku

6. februára
– pred dvadsiatimi piatimi rokmi pápež Ján Pavol II. vymenoval kňaza Jána Chryzostoma Korca za biskupa Nitrianskej diecézy (1990)

– samovraždu spáchal jeden z najtvrdších komunistických politikov, šéf čistiek po okupácii našej krajiny vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968, predseda Kontrolnej a revíznej komisie ÚV KSS a potom v rokoch 1975 – 1989 predseda Slovenskej národnej rady Viliam Šalgovič (1919 – 1990)

– okrúhle životné jubileum má slovenská politička a právnička prof. JUDr. Katarína Tóthová

(jč)